

ΝΟΛΙΑ ΖΩΜΑΙ ΚΑΙ

Τεύχος
1

ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ
ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Οδηγός για τον εκπαιδευτικό

ΝΟΙΑΖΟΜΑΙ ΚΑΙ ΔΡΩ
ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ – ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ – ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Οδηγός για τον εκπαιδευτικό

*Νοιάζομαι και δρω: Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός Πολίτης.
Οδηγός για τον εκπαιδευτικό*

Αθήνα 2015

Επιστημονική Ευθύνη: Σεβαστή-Σοφία Ανθοπούλου

Συγγραφή, Σύνθεση: Νίκος Γκόβας, Καλλιόπη Κύρδη

Φιλολογική Επιμέλεια: Αλέκα Πλακονούρη

Γραφιστική Επιμέλεια: Αντώνης Καπίρης – Tangram Creative Studio

Λογότυπο: we design

ISBN 978-618-82100-0-4

Εκδότης: Δεσμός Μη Κερδοσκοπικό Σωματείο και Ίδρυμα Λαμπράκη

Ίδρυμα Λαμπράκη

Η παρούσα έκδοση αποτελεί μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος «Νοιάζομαι και Δρω», την πιλοτική φάση του οποίου υλοποίησε το Μη Κερδοσκοπικό Σωματείο Δεσμός (www.desmos.org) σε συνεργασία με το Ίδρυμα Λαμπράκη (www.lrf.gr) το ακαδημαϊκό έτος 2015-2016, σε 66 σχολεία σε όλες τις Περιφέρειες της Ελλάδος. Αποτελεί δε, προϊόν των συμπερασμάτων και της εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης της πιλοτικής φάσης.

Η δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού και η πιλοτική εφαρμογή σε 10 σχολεία στην Αττική, πραγματοποιήθηκε με επιχορήγηση κατά 90% από το Πρόγραμμα Επιχορήγησης ΜΚΟ στην Ελλάδα «Είμαστε όλοι Πολίτες», που εντάσσεται στο Χρηματοδοτικό Μηχανισμό του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου Περιόδου 2009 – 2014. Η χρηματοδότηση προήλθε από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία. Διαχειριστής Επιχορήγησης του Προγράμματος είναι το Ίδρυμα Μποδοσάκη. Οι απόψεις που εκφράζονται στην παρούσα έκδοση είναι των συγγραφέων και δεν απηχούν απαραίτητα τις απόψεις του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ ή του Ιδρύματος Μποδοσάκη.

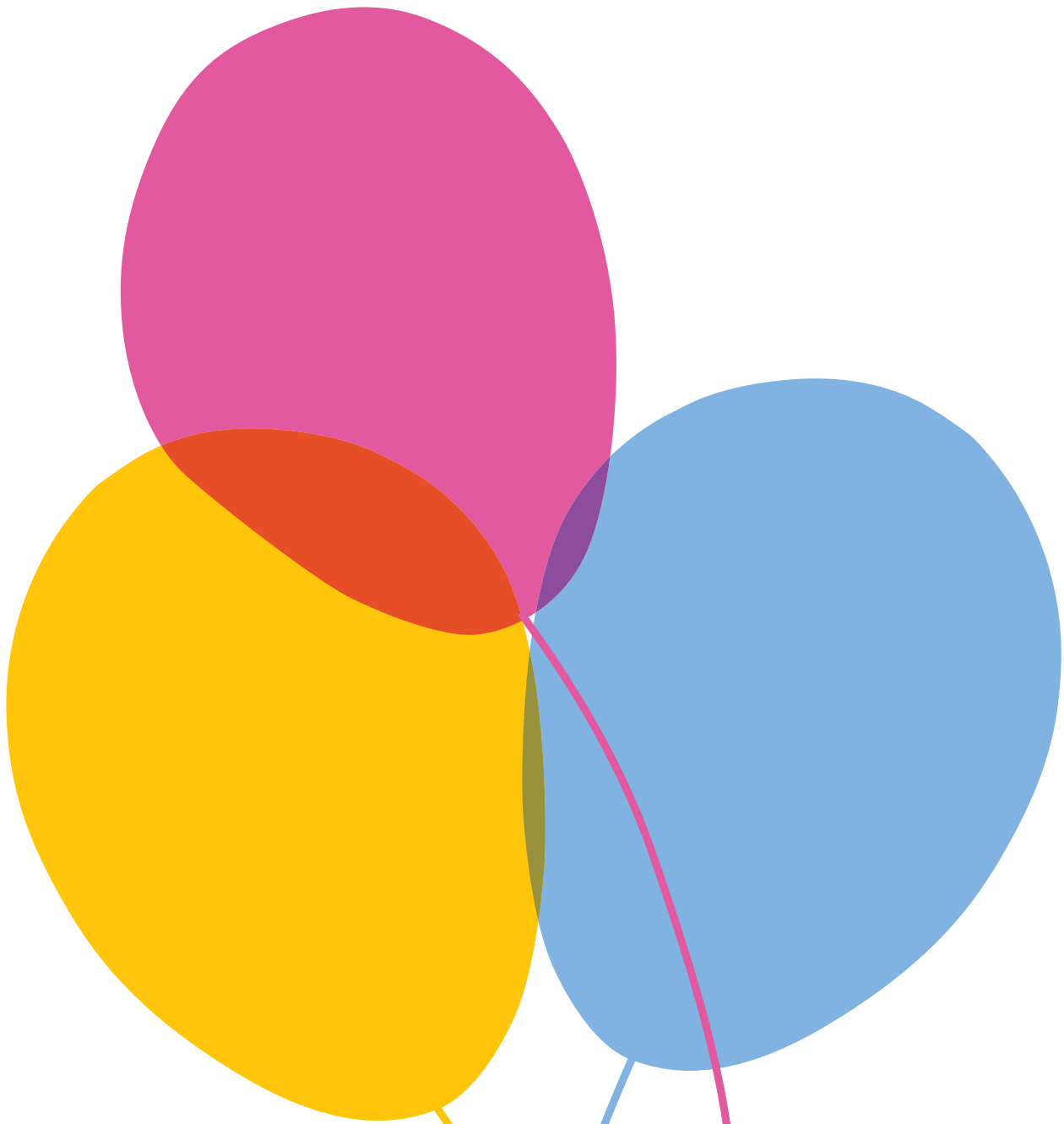
Ο Δεσμός συνεισέφερε με ίδια κεφάλαια σε ποσοστό 10% της ανωτέρω επιχορήγησης.

Η επέκταση της πιλοτικής εφαρμογής σε επιπλέον 56 σχολεία στις υπόλοιπες περιφέρειες της Ελλάδος, με σκοπό τη δημιουργία και ενδυνάμωση δικτύου σχολείων με άξονα την ενίσχυση της ενεργού κοινωνικής προσφοράς, πραγματοποιήθηκε με δωρεά από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Όλες οι απόψεις/παροτρύνσεις/συμβουλές που διατυπώνονται στο εν λόγω εκπαιδευτικό υλικό δεν αποτελούν κατ' ανάγκην απόψεις των φορέων που υποστηρίζουν το πρόγραμμα ούτε συνιστούν εκ μέρους τους παράτρηση ή συμβουλή απορρέουσα εκ του περιεχομένου του.

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό διανέμεται δωρεάν. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς και υπό τον όρο ότι αναφέρονται οι συγγραφείς, εκδότες και δικαιούχοι λοιπών δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του βιβλίου.

**ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ
ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ**

Οδηγός για τον εκπαιδευτικό

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Περιεχόμενα

Νοιάζομαι και δρω: εθελοντισμός, αλληλεγγύη, ενεργός πολίτης.....	9
Πρόλογος.....	12
Βασικές έννοιες.....	15
Εθελοντισμός.....	16
Φιλανθρωπία – Αγαθοεργία – Δωρεά.....	18
Αλληλεγγύη.....	19
Ακτιβισμός.....	20
Ενεργός πολιτειότητα – Ενεργός πολίτης.....	21
Ομοιότητες – διαφορές των εννοιών.....	22
Κριτική – Παρεκτροπές.....	24
Προσεγγίζοντας τις έννοιες με τους μαθητές.....	24
Αλληλεγγύη και εθελοντισμός, όψεις της ενεργού πολιτειότητας.....	25
Ο εθελοντισμός και η αλληλεγγύη στην εκπαίδευση.....	26
Δομικά στοιχεία της εκπαίδευσης για τον ενεργό πολίτη και η σύνδεση με τις έννοιες του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης.....	27
Διδακτικές προσεγγίσεις.....	28
Οι βασικές έννοιες, οι δεξιότητες, οι εμπειρίες, οι ικανότητες.....	29
Δίκτυα, κινήματα, κοινωνία των πολιτών.....	31
Δομές αλληλεγγύης.....	33
Κρίση και κινήματα αλληλεγγύης.....	34
Δομές Αλληλεγγύης.....	35

Γιατί ένας μαθητής να γίνει εθελοντής;	37
Κίνητρα.....	38
Το «θέλω» και η «δράση».....	38
Συμπερασματικά.....	39
Ο εκπαιδευτικός ως δρων μέλος της σχολικής κοινότητας	41
Βήματα για την καλλιέργεια της κουλτούρας του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης.....	42
Περιεχόμενα ενός διδακτικού σεναρίου για την καλλιέργεια της κουλτούρας του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στους μαθητές.....	43
Τομείς και πεδία δράσεων εθελοντισμού και αλληλεγγύης	49
Τομείς εθελοντισμού.....	50
Πεδία εθελοντισμού και αλληλεγγύης.....	51
Φορείς, οργανώσεις, δομές και συλλογικότητες εθελοντισμού και αλληλεγγύης	53
Φορείς – Οργανώσεις – Συλλογικότητες.....	54
Τα στάδια σχεδιασμού ενός προγράμματος εθελοντισμού ή αλληλεγγύης	57
Πηγές – Αναφορές	59

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Νοιάζομαι και δρω: εθελοντισμός αλληλεγγύη ενεργός πολίτης

Τι είναι

Το **Νοιάζομαι και δρω: εθελοντισμός – αλληλεγγύη – ενεργός πολίτης** είναι εκπαιδευτικό υλικό κατάλληλο για αξιοποίηση σε όλο το φάσμα της σχολικής εκπαίδευσης.

Σκοπός του υλικού αυτού είναι αφενός η κατανόηση των εννοιών και της σημασίας του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης, καθώς και της στενής σύνδεσής τους με την ιδιότητα του ενεργού πολίτη, αφετέρου η καλλιέργεια στάσεων στην κατεύθυνση της μεγαλύτερης κοινωνικής συμμετοχής και της συνειδητής ανάληψης πρωτοβουλιών για συγκεκριμένες δράσεις, ώστε τα παιδιά να «νοιάζονται και να δρουν».

Οι δράσεις εθελοντισμού και αλληλεγγύης αντιμετωπίζονται ως εκφράσεις της ενεργού πολιτειότητας και όχι ως «καλές πράξεις».

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Τα μέρη

Το υλικό αποτελείται συνολικά από τρία τεύχη και έναν ιστότοπο:

- A) Τεύχος 1: *Νοιάζομαι και δρω: Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός Πολίτης*
Οδηγός για τον εκπαιδευτικό
- B) Τεύχος 2: *Νοιάζομαι και δρω: Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός Πολίτης*
Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό
- Γ) Τεύχος 3: *Νοιάζομαι και δρω: Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός Πολίτης*
Βιβλίο για τον μαθητή
- Δ) Ιστότοπος: www.noiazomaikaidrw.gr

Στο τεύχος **Οδηγός για τον εκπαιδευτικό** αποσαφηνίζονται εν συντομία οι βασικές έννοιες, δίνεται έμφαση στη σχέση του εθελοντισμού με την ενεργό πολιτεϊότητα και την αλληλεγγύη, αναφέρονται παρεκκλίσεις και παρεκτροπές, κωδικοποιούνται τα χαρακτηριστικά μιας εθελοντικής δράσης και ενός εθελοντή, παρουσιάζονται τομείς και δομές εθελοντισμού και αλληλεγγύης και προτείνονται τρόποι και στάδια επεξεργασίας ενός προγράμματος στην τάξη για την κατανόηση του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης, αλλά και για τον σχεδιασμό δράσεων.

Στο τεύχος **Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό** περιέχονται δραστηριότητες βιωματικού χαρακτήρα, που προτείνεται να υλοποιηθούν με τους μαθητές. Στόχος είναι η προσέγγιση των εννοιών του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης, η κατανόησή τους, η επεξεργασία των χαρακτηριστικών τους και η διαφοροποίησή τους από άλλες, παρεμφερείς έννοιες, καθώς και η οργάνωση δράσεων κοινωνικής παρέμβασης. Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων παρουσιάζονται ποικίλες δομές εθελοντισμού και αλληλεγγύης.

Ο **Οδηγός για τον εκπαιδευτικό και οι Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό** συνοδεύονται από πηγές και βιβλιογραφία που αφορούν το σύνολο του υλικού.

Το **Βιβλίο για τον μαθητή** περιέχει δραστηριότητες για την κατανόηση και αποσαφήνιση των εννοιών. Μέσα από τις δραστηριότητες αυτές προκύπτουν τα βασικά χαρακτηριστικά κάθε έννοιας και οι μεταξύ τους διαφοροποιήσεις. Επίσης, περιγράφονται τα βήματα για τον σχεδιασμό μιας δράσης. Στη συνέχεια είναι συγκεντρωμένοι οι ορισμοί και τα χαρακτηριστικά των βασικών εννοιών που εξετάζονται στο σύνολο του εκπαιδευτικού υλικού.

Στον ιστότοπο www.noiazomaikaidrw.gr περιέχεται το σύνολο του υλικού, επιπλέον διαδραστικές δραστηριότητες για τους μαθητές, σύνδεσμοι για άλλα εκπαιδευτικά υλικά, τα οποία μπορεί να αξιοποιήσει ο εκπαιδευτικός, σύνδεσμοι για φορείς και δομές εθελοντισμού και αλληλεγγύης, καθώς και σχετικές δραστηριότητες, που υλοποιούνται από σχολικές ομάδες.

Πώς χρησιμοποιείται

Το εκπαιδευτικό υλικό είναι οργανωμένο με τρόπο ώστε να μπορεί ο εκπαιδευτικός να αντλεί ιδέες και στοιχεία για να σχεδιάζει ο ίδιος κάθε ενότητα ή τις δραστηριότητες. Δεν πρόκειται δηλαδή για ένα σχολικό εγχειρίδιο με γραμμική εξέλιξη, αλλά για ένα ευέλικτο υλικό, που μπορεί να το διαχειριστεί ο εκπαιδευτικός αξιοποιώντας όποιες και όσες ενότητες και δραστηριότητες επιλέγει, με όποια σειρά θεωρεί κατάλληλη, ανάλογα με τον χρόνο που διαθέτει, τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες και την ηλικία των μαθητών του.

Κάθε τεύχος είναι αυτοτελές, αλλά και τα τέσσερα μέρη του εκπαιδευτικού υλικού αλληλοσυμπληρώνονται και έχουν οργανική σχέση μεταξύ τους. Στις ενότητες του πρώτου τεύχους αντιστοιχούν ενότητες του δεύτερου τεύχους με δραστηριότητες. Αντίστοιχες δραστηριότητες περιέχονται στο βιβλίο του μαθητή. Συμπληρωματικό υλικό μπορεί να αντληθεί από τον ιστότοπο. Καλό είναι ο εκπαιδευτικός, κατά τη διαπραγμάτευση κάθε ενότητας, να διατρέχει και τα τρία τεύχη, καθώς και τις παραπομπές στον ιστότοπο, ώστε να τα αξιοποιεί συνδυαστικά.

Οι πηγές και τα παραδείγματα

Ένα μέρος του υλικού στηρίχτηκε σε ανάλογα εκπαιδευτικά υλικά από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Οι κύριες πηγές αναφέρονται στη βιβλιογραφία.

Οι φορείς και οι δομές που αναφέρονται στο υλικό έχουν επιλεγεί ενδεικτικά, για να αναδειχτεί η ποικιλομορφία των τομέων στους οποίους υλοποιούνται δράσεις εθελοντισμού και αλληλεγγύης. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει παραδείγματα φορέων και δομών που θα επιλέξει ο ίδιος, αλλά και να δώσει έμφαση σε τοπικές πρωτοβουλίες.

Στο παρόν υλικό η λέξη *μαθητής* αναφέρεται σε μαθητές και μαθήτριες και η λέξη *εκπαιδευτικός* σε εκπαιδευτικούς και των δύο φύλων. Το αρσενικό γραμματικό γένος χρησιμοποιείται αποκλειστικά για πρακτικούς λόγους

Η συγγραφική ομάδα
Μάρτιος 2015

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Πρόλογος

Μιλώντας με τους μαθητές για τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη

Ο εθελοντισμός είναι μια ευρεία έννοια που περιλαμβάνει δράσεις με κοινωνικά αποτελέσματα οι οποίες γίνονται, ατομικά ή συλλογικά, με ίδια βούληση και χωρίς αυτοί που τις προσφέρουν να αποσκοπούν σε αντάλλαγμα οποιασδήποτε μορφής. Με αυτή την έννοια, με τον εθελοντισμό συνδέονται ευθέως η αλληλεγγύη, η ενεργός πολιτεότητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και έννοιες όπως ο ακτιβισμός, η φιλανθρωπία, η δωρεά κ.ά., με επιμέρους διαφοροποιήσεις και διαφορετική εστίαση.

Με την προσέγγιση αυτών των εννοιών στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο επιδιώκεται οι μαθητές:

- **Να αναγνωρίζουν ζητήματα που απασχολούν την κοινότητα στην οποία ζουν και κατ' επέκταση ζητήματα που απασχολούν ευρύτερα σύνολα ανθρώπων.**
- **Να ευαισθητοποιηθούν ως προς την ανάγκη αντιμετώπισής τους.**
- **Να αμφισβητήσουν απόψεις και στερεότυπα.**
- **Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της συμμετοχής για τη διεκδίκηση και τη διασφάλιση καλύτερων συνθηκών ζωής για όλους, για την κοινωνική δικαιοσύνη.**
- **Να εκπαιδευτούν ώστε να παίρνουν ενεργά μέρος στη λήψη αποφάσεων, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και να δρουν.**
- **Να συνειδητοποιήσουν ότι μέσα από δράσεις εθελοντισμού και αλληλεγγύης θα νιώσουν χρήσιμοι, αλλά και θα αποκτήσουν εμπειρίες, γνώσεις και δεξιότητες που συνήθως δεν αποκτώνται μέσα από τη συνήθη τυπική εκπαιδευτική διαδικασία.**
- **Να κατανοήσουν ότι εθελοντές μπορεί να γίνουν άτομα όλων των ηλικιών, ανεξάρτητα από προέλευση, φυλή, εθνικότητα, θρήσκευμα, κοινωνική ομάδα, ανεξάρτητα από τον αν εργάζονται ή όχι.**

Υποστηρίζοντας τους μαθητές στη διαμόρφωση θετικής στάσης για τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη, επιδιώκεται να βελτιωθούν συμπεριφορές, να αναπτυχθεί η αυτοπεποίθηση και η συμμετοχή στα κοινά, με απώτερο στόχο τη συμβολή στον πολιτικό γραμματισμό των μαθητών και στην κοινωνική συνοχή.

Εθελοντισμός και αλληλεγγύη: στάση ζωής

Ο εθελοντισμός και η αλληλεγγύη συνδέονται κυρίως με αξίες και στάσεις ζωής και θεωρούνται όψεις της ενεργού πολιτειότητας. Κατά συνέπεια, η διδακτική προσέγγιση είναι ανάλογη. Η κατανόηση των εννοιών και η καλλιέργεια στάσεων επιχειρείται μέσα από συζητήσεις, ανάπτυξη επιχειρημάτων, επαφή με πραγματικές καταστάσεις και γεγονότα, βιωματικές δραστηριότητες. Στο εκπαιδευτικό υλικό *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό* και *Βιβλίο για τον μαθητή* περιλαμβάνονται ενότητες για τη γνωριμία του εαυτού και του άλλου, για την ομαδικότητα και τη συλλογική προσπάθεια, την κατανόηση των διαφορών ανάμεσα στις έννοιες, τις παρεκκλίσεις, τη γνωριμία με τυπικές ή άτυπες δομές οργάνωσης, την ευαισθητοποίηση σε μικρά ή μεγάλα θέματα από το ανθρωπογενές ή το φυσικό περιβάλλον, τον σχεδιασμό δράσεων.

Η προσέγγιση στηρίζεται σε αρχές της κριτικής παιδαγωγικής και αξιοποιούνται κυρίως διδακτικές τεχνικές της μη τυπικής εκπαίδευσης, της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, των βιωματικών δράσεων και των ερευνητικών εργασιών.

Περιεχόμενο του τεύχους

Σε αυτό το τεύχος περιέχεται συνοπτικά το πλαίσιο για τον ορισμό του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης, καθώς και η διάκρισή τους από άλλες έννοιες και δράσεις, αναφέρονται μορφές, τομείς, δομές και φορείς, κωδικοποιούνται τα χαρακτηριστικά ενός εθελοντή, προτείνονται στον εκπαιδευτικό τρόποι κινητοποίησης. Το τεύχος συνοδεύεται από πηγές και βιβλιογραφία.

Επιδιώκεται η στήριξη των εκπαιδευτικών στην προσπάθειά τους να διαμορφώσουν τους μαθητές του Δημοτικού και του Γυμνασίου ως *ενεργούς πολίτες* και να θέσουν τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη σε ένα πλαίσιο κοινωνικής αγωγής, αντί απλώς να ενθαρρύνουν τους νέους σε «καλές πράξεις».

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Βασικές έννοιες

Στην ενότητα αυτή γίνεται προσπάθεια να οριοθετηθεί συνοπτικά η σύγχρονη έννοια του εθελοντισμού και να αποσαφηνιστούν οι ομοιότητες και οι διαφορές της με έννοιες όπως η φιλανθρωπία, η αγαθοεργία και η δωρεά. Εξετάζεται επίσης η σχέση του εθελοντισμού με τις έννοιες της αλληλεγγύης, του ακτιβισμού και της ενεργού πολιτειότητας.

Εθελοντισμός

Ο όρος **εθελοντισμός** αναφέρεται γενικά στην **πθελημένη πράξη για κάποιο κοινωφελή σκοπό χωρίς υλικό ή άλλο αντάλλαγμα**. Ως εκ τούτου, εθελοντής είναι ο πολίτης που προσφέρει ανιδιοτελώς χρόνο ή γνώση για χρήσιμες δράσεις προς όφελος άλλων, χωρίς να περιμένει αντάλλαγμα. Ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα *εθέλω*, που σημαίνει θέλω πολύ.

Ο εθελοντισμός είναι ευρεία έννοια. Μπορεί να συμπεριλαμβάνει δράσεις σταθερές και επαναλαμβανόμενες μέσα από συγκροτημένα προγράμματα ή οργανώσεις (οπότε συνήθως καλείται *επίσημος* εθελοντισμός), είτε δράσεις προσωπικές, πρόσκαιρες και μοναδικές (*ανεπίσημος* εθελοντισμός). Μπορεί να αφορά τη συμμετοχή σε προγράμματα μη κυβερνητικών οργανώσεων, ιδρυμάτων ή φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης (π.χ., περιβαλλοντικά προγράμματα, αθλητικά προγράμματα, δασοπροστασία, κοινωνική υποστήριξη κ.ά.), αλλά και πράξεις-ατομικές δραστηριότητες, όπως η εθελοντική αιμοδοσία, η βοήθεια ενός ηλικιωμένου στον δρόμο ή ακόμα και η μετά θάνατο προσφορά μελών του ανθρώπινου σώματος για επιστημονικούς σκοπούς.

Ένας ορισμός που διαδόθηκε μέσα από spot της Γ. Γ. Νέας Γενιάς¹ για το «Ευρωπαϊκό Έτος Εθελοντισμού» (2011) αναφέρει για τον εθελοντισμό ότι είναι: «Η με υψηλό αίσθημα ευθύνης και ανιδιοτελή χαρακτήρα προσφορά έργου ή υπηρεσίας που αναλαμβάνει το άτομο μεμονωμένα ή σε ομάδα, με ελεύθερη βούληση, χωρίς την προσδοκία ή απαίτηση υλικού ή άλλου είδους ανταλλάγματος, με σκοπό τη βοήθεια προς τον συνάνθρωπο και την κοινωνία ευρύτερα».

Σύμφωνα με την Ελληνική Ομοσπονδία Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, «εθελοντισμός είναι η πρόθυμη δέσμευση ενός ατόμου να εργαστεί χωρίς αμοιβή για ένα καθορισμένο ή αόριστο χρονικό διάστημα για το γενικό καλό της κοινωνίας».²

Στη σύγχρονη εποχή ο εθελοντισμός έχει καθιερωθεί ως ο θεσμός που συμβάλλει στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων, στοχεύει στο συλλογικό όφελος και στην παρέμβαση στα κοινά και καλείται να αναπληρώσει κενά που δημιουργούν η αδυναμία του κράτους και οι μηχανισμοί της αγοράς. Στο πλαίσιο αυτό στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει την εμφάνισή τους πολλές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις³ με πλήθος εθελοντικών δράσεων και κύρια πεδία εφαρμογής το περιβάλλον, τον πολιτισμό, τις κοινωνικές υπηρεσίες και αναπτυξιακά προγράμματα. Οι περισσότερες από αυτές τις οργανώσεις στηρίζουν τις δράσεις τους στην εθελοντική εργασία, ενώ άλλες συνδυάζουν ένα δίκτυο αμειβομένων στελεχών και εθελοντών.⁴

¹ «Δράσε θετικά» Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, 2012. <http://volunteers.neagenia.gr/index>.

² Εγχειρίδιο Διδάσκοντας τον Εθελοντισμό, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, 2012, σελ. 18.

³ Διατυπώνεται πάντως έντονος σκεπτικισμός για τον μεγάλο αριθμό τους.

⁴ Αυτό συμβαίνει περισσότερο στις ΜΚΟ παρά σε άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, όπως, π.χ., τα κοινωφελή ιδρύματα.

Ο εθελοντισμός δεν είναι απλώς ένας όρος, είναι μια πολυμορφική διαδικασία και στάση ζωής, καθώς επιδρά εποικοδομητικά στο κοινωνικό στερέωμα, αφορά όλους, ανεξαρτήτως κοινωνικών και οικονομικών διακρίσεων, προάγει την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στην προάσπιση θεμελιωδών δικαιωμάτων και ενδυναμώνει την κοινωνική αλληλεγγύη και συνοχή. Μια εθελοντική δράση στοχεύει όχι μόνο στο προσωρινό ξεπέραςμα του προβλήματος, αλλά, κατά περίπτωση, και στην αντιμετώπιση των αιτιών του, την ενδυνάμωση των επωφελομένων, τη συνεχή λειτουργία δομών υποστήριξης.

Σημαντικές πρωτοβουλίες-μορφές εθελοντισμού έχουν αναπτυχθεί από τις τοπικές κοινωνίες σε τομείς όπως η πολιτική προστασία (έκτακτες καταστάσεις, θεομηνίες, φυσικές καταστροφές, σεισμοί κ.ά.), η προστασία του περιβάλλοντος (πυρκαγιές, δενδροφυτεύσεις, αποψιλώσεις, καθαρισμοί παραλιών κ.ά.), στη βελτίωση δημόσιων χώρων, στη διατήρηση και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το τελευταίο χρονικό διάστημα της οικονομικής κρίσης και της αποδυνάμωσης του κοινωνικού κράτους έχουν εμφανιστεί νέες μορφές εθελοντισμού με τοπική δράση, όπως τα δίκτυα ανταλλαγής υπηρεσιών-τράπεζες χρόνου, τα κοινωνικά παντοπωλεία, τα κοινωνικά φροντιστήρια, τα κοινωνικά ιατρεία και φαρμακεία.

Έργο του Michael Lauritano (2013 13" X 19" ψηφιακά) στο πλαίσιο του The Philanthropy Poster Project, «Λέξεις και Εικόνες Προσφοράς από το School of Visual Arts της Νέας Υόρκης», Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος / 3ο Ετήσιο Διεθνές Συνέδριο για την Κοινωνική Δράση.

Φιλανθρωπία - Αγαθοεργία - Δωρεά

Φιλανθρωπία. Πρόκειται για πρωτοβουλίες ιδιωτών ή ιδρυμάτων που έχουν στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής ανθρώπων ή κοινοτήτων, την ενίσχυση δεινοπαθούντων συνανθρώπων. Η αρχική σημασία της λέξης είναι αγάπη προς τον άνθρωπο.

Η φιλανθρωπία συνδέεται με έννοιες όπως η φιλία, η φιλαλληλία. Στην αγγλόφωνη βιβλιογραφία αναφέρεται ως *charity* και συνδέεται συνήθως με μεγάλες διεθνείς οργανώσεις και την Εκκλησία, που αναλαμβάνουν κυρίως δράσεις σε χώρες όπου υπάρχει ανθρωπιστική κρίση.

Στη φιλανθρωπία η πράξη περιορίζεται στην προσφορά υλικών αγαθών (χρήματα, κτίρια, τρόφιμα κ.ά.) και ενέχει την παραδοχή μιας κατάστασης ανισότητας. Η φιλανθρωπία είναι μια πράξη συνήθως στιγμιαία (με την έννοια ότι αυτός που ασκεί τη φιλανθρωπία δεν ασχολείται με κάτι άλλο πέρα από την παροχή), ευκαιριακή, με πρόθεση να βοηθήσει μια παρούσα δύσκολη κατάσταση ή να την ανακουφίσει. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπάρχει άμεση και μονιμότερη σχέση συμπαράστασης και αλληλεγγύης εκείνου που ασκεί τη φιλανθρωπία με τους επωφελούμενους.

Για την Εκκλησία η έννοια της φιλανθρωπίας περιλαμβάνει τον εθελοντισμό και την προσφορά όχι μόνο αγαθών αλλά και έργου, όχι μόνο ευκαιριακά αλλά και σε μια βάση ηθικής δέσμευσης με διάρκεια. Στην περίπτωση αυτή προσεγγίζει την έννοια της αλληλεγγύης.

Αγαθοεργία. Σύμφωνα με το *Λεξικό της Κοινής Ελληνικής* του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, είναι «η αφιλοκερδής και ανυστερόβουλη πράξη που ωφελεί το κοινωνικό σύνολο». Ο όρος αναφέρεται σε κάθε είδους βοήθεια προς αναξιοπαθούντες, που προέρχεται είτε από μεμονωμένα άτομα είτε από οργανισμούς. Ο όρος έχει συνδεθεί με το φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας.

Έχει ενδιαφέρον να παρατεθεί η θέση του Διαφωτισμού για την αγαθοεργία, που παρουσιάζει στοιχεία ομοιότητας με τη σύγχρονη αντίληψη για τον εθελοντισμό: Θεωρούσε ότι ήταν καθήκον το οποίο επέβαλλε στους ανθρώπους η ίδια η λογική. Επιπλέον, θεωρούσε ότι ήταν κατακτημένο δικαίωμα του ατόμου το να ευεργετείται από τους άλλους όταν βρίσκεται σε πραγματική ανάγκη. Ωστόσο, η αγαθοεργία όφειλε να βοηθά τον ευεργετούμενο να ξεπερνά την κατάσταση της ένδειας και να εντάσσεται στις παραγωγικές δυνάμεις της κοινωνίας.⁵

Δωρεά. Σύμφωνα με το *Λεξικό της Κοινής Ελληνικής* του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, είναι «ό,τι παραχωρείται χωρίς αμοιβή ή αντάλλαγμα, χρηματικό ποσό, ακίνητο ή κινητό περιουσιακό στοιχείο που προσφέρει κάποιος στο κράτος, σε κοινωφελές ίδρυμα». Για παράδειγμα, κάποια σχολεία ή άλλα δημόσια κτίρια έγιναν με τις δωρεές ευεργετών. Επίσης, δωρεά είναι η παραχώρηση οργάνων ή ιστών του σώματος μετά θάνατον. Η λέξη δωρεά συνοδεύει συχνά την έννοια της φιλανθρωπίας (π.χ., ένα φιλανθρωπικό σωματείο κάνει δωρεά ιατρικά μηχανήματα σε κάποιο νοσοκομείο ή δέχεται μια δωρεά για τους σκοπούς του). Μπορεί να συνδέεται και με τον εθελοντισμό, με την έννοια της παροχής περιουσιακών στοιχείων σε κάποιο φορέα εθελοντισμού προκειμένου να υποστηριχτεί το έργο του.

⁵ <http://www.ygeiaonline.gr/index>

Αλληλεγγύη

Η αλληλεγγύη σχετίζεται με έννοιες όπως η *συμπαράσταση* και η *αλληλοβοήθεια*. Στηρίζεται στο αίσθημα ενότητας μεταξύ ατόμων που τους συνδέουν κοινά συμφέροντα, κοινοί στόχοι ή κίνδυνοι. Είναι έννοια κυρίως κοινωνιολογική και περισσότερο αναφέρεται σε ομάδες ανθρώπων παρά σε άτομα. Αφορά τις σχέσεις σε μια κοινωνία με τις οποίες οι άνθρωποι συνδέονται μεταξύ τους.

Η αλληλο-συνεισφορά είναι το κύριο χαρακτηριστικό της αλληλεγγύης και αυτό που τη διαφοροποιεί από τον εθελοντισμό και τη φιλανθρωπία. Ο ιστορικός και διανοητής Eduardo Galeano υποστηρίζει: «Δεν πιστεύω στη φιλανθρωπία. Πιστεύω στην αλληλεγγύη. Η φιλανθρωπία είναι κατακόρυφη, από τα πάνω προς τα κάτω. Η αλληλεγγύη είναι οριζόντια. Σέβεται τον άλλο. Έχω πολλά να μάθω από τον άλλο». (Eduardo Galeano, *Ένας κόσμος ανάποδα*)

Η έννοια της αλληλεγγύης απαντάται σε μορφές εθελοντικής εργασίας και αγαθοεργιών που οργανώνονται από διάφορους θεσμούς, όπως, π.χ., από την Εκκλησία. Όμως τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχει αναπτυχθεί η *οικονομία της αλληλεγγύης*, πρωτοβουλίες σε μικρή, τοπική, ή μεγαλύτερη κλίμακα, για την καταπολέμηση της κρίσης και την ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής. Με τον όρο *οικονομία της αλληλεγγύης* εννοούνται «δραστηριότητες φυσικών ή νομικών προσώπων στο φάσμα της παραγωγής, συναλλαγής και κατανάλωσης, με απώτερο σκοπό την κάλυψη συλλογικών και κοινωνικών αναγκών»⁶.

Διεθνής Αλληλεγγύη και ανθρωπιστική κρίση

Ανθρωπιστική κρίση υπάρχει όταν ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων ή και ολόκληρος ο πληθυσμός μιας περιοχής ή χώρας υποφέρει από πείνα, έλλειψη στέγης, έλλειψη περίθαλψης. Όταν συμβαίνει αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών. Όταν «η ζωή ολόκληρων πληθυσμών βρίσκεται σε κίνδυνο, είτε από φυσικές καταστροφές (σεισμοί, πλημμύρες, ξηρασίες, επιδημίες κ.ά.) είτε από καταστροφές που προκάλεσε ο άνθρωπος (συγκρούσεις, πόλεμοι κ.ά.), οι ζωτικές ανάγκες δεν εξασφαλίζονται και η χώρα τους δεν έχει ή δεν έχει πια τα μέσα για να τους βοηθήσει. Τα θύματα αυτών των ανθρωπιστικών κρίσεων συχνά δεν έχουν παρά [...] την ελπίδα ότι οι άλλες χώρες, εκείνες που διαθέτουν τα μέσα, θα έρθουν να τα βοηθήσουν.» Πρόκειται για «διεθνή αλληλεγγύη».⁷

⁶ Αλληλεγγύη για όλους, Κοινωνική Αλληλεγγύη – οικονομία <http://www.solidarity4all.gr/> (ανακτήθηκε 16/12/2014)

⁷ «Τι να είναι η αλληλεγγύη; Σημειωματάριο για την ανθρωπιστική βοήθεια», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Ανθρωπιστικής Βοήθειας <http://ec.europa.eu/echo>, στο <http://bookshop.europa.eu/el/--pbKRX107042/?CatalogCategoryID=noMKABstMNYAAAEjiZEY4e5L>

Ακτιβισμός

Μία ακόμα έννοια που συνδέεται με τον εθελοντισμό, τουλάχιστον σε κάποια χαρακτηριστικά του, είναι ο ακτιβισμός. Πρόκειται για φιλοσοφική θεωρία που υποστηρίζει ότι η ουσία του ανθρώπου εκδηλώνεται με την πρακτική ενέργεια. Επίσης, ακτιβισμός είναι και ο χαρακτηρισμός κάθε πολιτικής συμπεριφοράς που δίνει υπέρμετρη σημασία στη δράση και μειώνει τη σημασία της θεωρητικής θεμελίωσης κάθε δραστηριότητας.

Σήμερα αφορά συστηματικές ενέργειες για αναστολή, αναπροσαρμογή, διόρθωση ή επαναπροσδιορισμό εννοιών, νόμων, αξιών, θεσμών και συστημάτων, με στόχο τη βελτίωση της καθημερινής ποιότητας ζωής και ελαχιστοποίηση παραγόντων που την υποβαθμίζουν ή στερούν βασικά αγαθά σε ένα μέρος ή στην ολότητα ενός πληθυσμού, ενάντια σε μια φαινομενικά ισχυρότερη ομάδα απόμων. Γνωστές είναι οι δράσεις ακτιβισμού της Greenpeace για τη σωτηρία ειδών που κινδυνεύουν και για το παγκόσμιο κλίμα.

Πολύ κοντά στην έννοια του εθελοντισμού είναι ο κοινωνικός ακτιβισμός, δηλαδή συλλογικές πρωτοβουλίες αλληλεγγύης.

Εθελοντές του Φορέα Διαχείρισης Στενών και Εκβολών Ποταμών Αχέροντα και Καλαμά καθαρίζουν την περιοχή τους στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Let's do it Greece.

Ενεργός πολιτειότητα – Ενεργός πολίτης

Η πολιτειότητα είναι η ιδιότητα του να είναι κανείς πολίτης. Η ενεργός πολιτειότητα προϋποθέτει την ενημέρωση για τα κοινά, τη γνώση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που έχει το άτομο ως πολίτης, την έκφραση των απόψεών του, την απαίτηση για διαφάνεια και δικαιοσύνη, την ενεργό συμμετοχή στις κοινωνικές διεργασίες. Η έννοια του «ενεργού πολίτη» αναφέρεται συνήθως στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων του στον δημόσιο χώρο και στην ενεργό συμμετοχή στις πολιτικές και κοινωνικές δομές διαμόρφωσης απόψεων ή λήψης αποφάσεων, όπως είναι οι φορείς αυτοδιοίκησης, τα κόμματα, οι συνδικαλιστικοί φορείς, οι διάφοροι σύλλογοι, αλλά και οι άτυπες συλλογικότητες (κοινωνικού, πολιτικού ή πολιτιστικού χαρακτήρα), οι επιστημονικές ενώσεις κ.ά.

Με την έννοια του ενεργού πολίτη σχετίζεται η «κοινωνία των πολιτών». Ο όρος δηλώνει όλες τις μορφές κοινωνικής δράσης ατόμων ή ομάδων οι οποίες δεν απορρέουν από το κράτος και δεν αναλαμβάνονται από αυτό. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών αντιπροσωπεύουν τους παράγοντες της αγοράς εργασίας μέσω των οργανώσεων των κοινωνικών εταίρων, συγκεκριμένους κοινωνικο-οικονομικούς κύκλους, τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, οι οποίοι υπερασπίζονται κοινούς στόχους (π.χ., την προστασία του περιβάλλοντος, τα δικαιώματα των καταναλωτών, την εκπαίδευση και κατάρτιση κτλ.), τις οργανώσεις βάσης, οι οποίες εκπροσωπούν ένα μέρος της κοινωνίας (τα κινήματα νέων, τις ενώσεις υπέρ της οικογένειας κτλ.), καθώς και τις θρησκευτικές κοινότητες. Η Συνθήκη της Λισαβόνας (άρθρο 15 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης) αναγνωρίζει τη σημασία της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στη χρηστή ευρωπαϊκή διακυβέρνηση.⁸ Σύμφωνα με τον καθηγητή κοινωνιολογίας στη Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών (London School of Economics) Νίκο Μουζέλη, «οι πιο πρόσφατες θεωρίες γύρω από την Κοινωνία των Πολιτών και τις συνθήκες ισχυροποίησής της εστιάζονται σε έναν “ενδιάμεσο” χώρο μεταξύ κράτους και αγοράς: σε έναν αυτοκυβερνώμενο κοινωνικό χώρο, αποτελούμενο από θεσμούς, ομάδες, οργανώσεις, οι οποίες λειτουργούν και κατά του άκρατου ατομικισμού της αγοράς και κατά του κρατικού αυταρχισμού» (Μουζέλης, 1997).⁹ Η κοινωνία των πολιτών αποτελεί έναν δυναμικό, κοινωνικό χώρο συμμετοχής, όπου κάθε πολίτης προσχωρεί με τη θέλησή του για να επιδιώξει τον κοινό στόχο της επίλυσης σημαντικών κοινών κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων.

Στην αγγλόφωνη εκπαίδευση η διδασκαλία της πολιτειότητας αναφέρεται με τον όρο *teaching citizenship*, ενώ στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα υπήρχε και υπάρχει ανάλογο μάθημα (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).

⁸ http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/civil_society_organisation_el.htm

⁹ Μουζέλης, Ν. (1997). Τι είναι η κοινωνία των πολιτών. Πολυσημικότητα και πολλαπλότητα. Το Βήμα, 14/12/97, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=94080> (προσπελάστηκε στις 10-12-14).

Ομοιότητες – διαφορές των εννοιών

Ο εθελοντισμός έχει κοινά στοιχεία με τη φιλανθρωπία, καθώς και οι δύο έννοιες αναφέρονται στη βοήθεια, στην προσφορά προς τον συνάνθρωπο.

Τόσο ο εθελοντισμός όσο και η φιλανθρωπία περιλαμβάνουν αυτοπροαίρετες ενέργειες, εκούσιες πράξεις που είναι γενικά αποδεκτές ως χρήσιμες για το γενικό καλό και δεν αποσκοπούν, ούτε αποφέρουν συνήθως κάποιο ανταποδοτικό όφελος.

Ο εθελοντισμός είναι ευρύτερος από τη φιλανθρωπία, καθώς μπορεί να έχει αντικείμενο και τα ζώα ή τη φύση γενικά, ενώ η φιλανθρωπία απευθύνεται συνήθως στους ανθρώπους. Ο εθελοντισμός κατά κύριο λόγο ασκείται μέσα από οργανωμένα προγράμματα, αντίθετα με τη φιλανθρωπία, που μπορεί να γίνεται ευκαιριακά.

Ως σημαντική διαφορά ανάμεσα στη φιλανθρωπία και στον εθελοντισμό αναφέρεται η σχέση που έχει αυτός που προσφέρει τη βοήθεια προς εκείνον που την αποδέχεται. Αντίθετα με τη φιλανθρωπία, που ενέχει οίκτο, γίνεται από θέση ισχύος και είναι συνήθως πράξη ευκαιριακή, ο εθελοντισμός είναι συνεχής, ο εθελοντής έρχεται σε άμεση επαφή με τον επωφελούμενο και τον αντιμετωπίζει ως ισότιμο άτομο που βρίσκεται σε μια δύσκολη κατάσταση. Ο εθελοντισμός δεν αποσκοπεί μόνο στην προσωρινή ανακούφιση ενός προβλήματος, αλλά κυρίως στην καταπολέμηση των παραγόντων που το προξενούν και στη βελτίωση των γενικότερων κοινωνικών και άλλων συνθηκών που το χαρακτηρίζουν. Επιπλέον, η παροχή δεν είναι μόνο υλική, αλλά και ηθική, κοινωνική.

Ο αλληλέγγυος είναι κάποιος που συνήθως διατρέχει τους ίδιους κινδύνους και βιώνει τα ίδια προβλήματα με αυτόν στον οποίο συντρέχει και με τον οποίο συνεργάζεται. Για παράδειγμα, όταν κάποιος που έχει αρκετό φαγητό δίνει σε έναν συνάνθρωπό του που πεινάει ένα μικρό μέρος, το γεγονός μπορεί να χαρακτηριστεί ως φιλευσπλαχνία. Αλληλεγγύη είναι όταν τον βοηθάει να βρει το φαγητό του ή το μοιράζεται μαζί του, ή όταν και οι δύο πεινάνε και αποφασίζουν να κάνουν κάτι γι' αυτό. Όταν κίνητρό του είναι η σκέψη ότι καθένας μας μπορεί να βρεθεί σε δυσχερή θέση, γι' αυτό υποστηρίζουμε ό ένας τον άλλο επιδιώκοντας κοινωνική δικαιοσύνη.

Η έννοια του εθελοντισμού συνδέεται με την αλληλεγγύη και την ανιδιοτελή προσφορά. Η αλληλεγγύη είναι κεντρική αξία του εθελοντισμού.

Η Γερμανίδα φιλόσοφος Χάνα Άρεντ διακρίνει τον *οίκτο* (που προκαλεί φιλανθρωπία) από την *αλληλεγγύη*:¹⁰ Στη θέα ενός ανθρώπου που υποφέρει γεννιέται μέσα μας κάποια συμπόνοια ως απέχθεια για την κατάστασή του. Ο οίκτος αντιστοιχεί ακριβώς σε ορισμένη κατάσταση δυστυχίας που γίνεται αισθητή από μας από απόσταση εγγύτητας προς αυτόν που δυστυχεί. Η σχέση αυτή είναι προφανώς μερική και συγκεκριμένη, καθότι εμπλέκει κάθε φορά ορισμένα μόνο πρόσωπα. Δεν αναφέρεται στην κοινωνία ως όλον, ούτε στα μέλη της συνολικά. Αντίθετα, η αλληλεγγύη, ακόμα και αν τροφοδοτείται από συναίσθημα συμμετοχής στην οδύνη κάποιου άλλου, πηγαίνει πέρα από αυτή. Στη στάση αλληλεγγύης η αποδοκιμασία της αναξιοπάθειας του άλλου αφαιρείται από συγκεκριμένες περιστάσεις ή σχέσεις στις οποίες τυχαίνει να ενέχεται το υποκείμενο. Και γενικεύεται σε σταθερή ηθική στάση, καθότι ανταποκρίνεται σε καθολικεύσιμη ηθική αρχή (Άρεντ 2006, Σταμάτης 2013).

Ο εθελοντισμός και η αλληλεγγύη εκφράζονται με πολλούς τρόπους, καθένας από αυτούς με τη δική του φυσιογνωμία και μέθοδο δράσης. Κοινό χαρακτηριστικό όμως όλων είναι η συνδρομή τους στην προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Σύμφωνα με το *Volunteering and Society in the 21st Century*, των Colin Rochester, Angela Ellis Paine, Steven Howlett, Meta Zimmeck (2009):

1. Ο εθελοντισμός μπορεί να θεωρηθεί ως συνδυασμός ακτιβισμού και άμισθης εργασίας.
2. Ο εθελοντισμός μπορεί να θεωρηθεί ως ακτιβισμός και αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου.
3. Ο εθελοντισμός μπορεί να θεωρηθεί ως αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου και της ανιδιοτελούς προσφοράς.

Τέλος, ο εθελοντισμός είναι ο συνδυασμός και των τριών διακριτών στοιχείων.

Πηγή: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Γραφείο Διασύνδεσης, <http://gd.uoi.gr/index>.

¹⁰ Φιλανθρωπία και Αλληλεγγύη. Ομιλία του καθηγητή του Τμήματος Νομικής του ΑΠΘ Κώστα Σταμάτη στο συνέδριο Εκκλησία και Αριστερά, πηγή:

Κριτική – Παρεκτροπές

Ως παρεκτροπή επισημαίνεται η πράξη που χαρακτηρίζεται από αυτόν που την ασκεί ως φιλανθρωπία ή εθελοντισμό, αλλά σκοπεύει σε φορολογικές ή άλλες διευκολύνσεις ή απαλλαγές. Παρεκτροπή επίσης είναι αν η πράξη έχει εξαρχής στόχο την ευρεία προβολή του προσώπου ή του φορέα που την ασκεί.

Μια κριτική που δέχεται ο εθελοντισμός είναι ότι σε κάποιες περιπτώσεις οι εθελοντές χρησιμοποιούνται ως δωρεάν εργατικά χέρια για την κάλυψη αναγκών ή θέσεων εργασίας (απλήρωτη εργασία).

Επίσης, θα μπορούσε να θεωρηθεί παρεκτροπή η ανάληψη εθελοντικής δράσης με την αναμονή ή την υπόσχεση ανταμοιβής, π.χ., υψηλότερη βαθμολογία, μόρια (credits) για την απόκτηση πτυχίου, υπόσχεση για αμειβόμενη εργασία στο μέλλον.

Δεν μπορούν να θεωρηθούν εθελοντισμός μορφές πρακτικής εξάσκησης χωρίς αμοιβή οι οποίες έχουν στόχο τη λήψη πτυχίου ή επαγγελματικής ειδικότητας, η εθελούσια συμμετοχή σε δραστηριότητες που αφορούν αποκλειστικά προσωπικό όφελος και προσωπικά ενδιαφέροντα, π.χ., ένα κόμμι, η συμμετοχή σε πολιτικά κόμματα και η άμισθη παροχή εργασίας για την υποστήριξή τους, η προσφορά μιας υπηρεσίας με αναγκαστική επιβολή, π.χ., δενδροφύτευση από στρατιώτες, η συμμετοχή σε δραστηριότητες εμπορικού-κερδοσκοπικού χαρακτήρα, π.χ., η χωρίς αμοιβή συμμετοχή σε διαφημιστικό σποτ, η εκμετάλλευση της διάθεσης για κοινωνική προσφορά με σκοπό το κέρδος, π.χ., αλίευση πελατών για ιατρικές παροχές.

Προσεγγίζοντας τις έννοιες με τους μαθητές

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει όσες δραστηριότητες επιλέξει από τις αντίστοιχες ενότητες του 2ου τεύχους του υλικού *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό*, προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν τα συστατικά στοιχεία κάθε έννοιας και τις μεταξύ τους διαφορές. Οι δραστηριότητες είτε στηρίζονται σε μικρά ενδεικτικά κείμενα είτε σε βιωματικές δράσεις. Σε κάθε περίπτωση, προτείνονται ως αφορμή για συζήτηση με ανάπτυξη επιχειρημάτων.

Δραστηριότητες κατανόησης μέσα από τις οποίες προκύπτουν τα χαρακτηριστικά κάθε έννοιας και οι μεταξύ τους διαφοροποιήσεις, καθώς και απλοποιημένοι ορισμοί περιέχονται και στο *Βιβλίο για τον μαθητή*.

Αλληλεγγύη και εθελοντισμός, όψεις της ενεργού πολιτειότητας

Σε αυτή την ενότητα προσεγγίζονται συνοπτικά τα ερωτήματα:
Γιατί είναι σημαντικό να εισαχθούν και να συζητηθούν οι έννοιες του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στο σχολείο;
Ποια μπορεί να είναι η παιδαγωγική προσέγγιση για την κατανόηση των εννοιών αυτών και την καλλιέργεια θετικής στάσης από τους μαθητές;
Πώς μπορούν να γίνουν κατανοητές οι έννοιες του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης ως όψεις της ενεργού πολιτειότητας;
Πώς συνδέονται με τη διαπαιδαγώγηση στην ιδιότητα του ενεργού πολίτη;

Ο εθελοντισμός και η αλληλεγγύη στην εκπαίδευση

Το σύγχρονο δημοκρατικό σχολείο έχει υποχρέωση να προετοιμάζει τους μαθητές ως ενεργούς πολίτες. Αυτή η προετοιμασία, ένα από τα κεντρικά ζητούμενα της εκπαίδευσης και στόχος που διατυπώνεται στα προγράμματα σπουδών, τώρα γίνεται επιτακτική και ορατή σε περισσότερους, καθώς οι μαθητές μεγαλώνουν σε έναν κόσμο που αλλάζει με πρωτόγνωρους ρυθμούς, η πληροφορία διακινείται με ιλιγγιώδεις ταχύτητες και οι αποφάσεις πολλές φορές παίρνονται από όχι και τόσο σαφή κέντρα εξουσίας.

Η συνειδητή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις με εθελοντικό και αλληλέγγυο χαρακτήρα μπορεί να αποτελέσει **τρόπο διαπαιδαγώγησης των μαθητών προς την κατεύθυνση της ενεργού πολιτειότητας**, του πολίτη που ενδιαφέρεται για ό,τι συμβαίνει στην κοινότητα, συμμετέχει και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες.¹¹ Η εκπαίδευση για την ιδιότητα του ενεργού πολίτη δεν στοχεύει απλώς στη διαμόρφωση ενός ενημερωμένου και πληροφορημένου πολίτη-μαθητή, αλλά πρέπει να βοηθάει τον μαθητή να αναπτύξει εργαλεία γνώσης και κατανόησης και να καλλιεργήσει τις δεξιότητες, τις ικανότητες και τις αξίες που του δίνουν τη δυνατότητα ενεργού και υπεύθυνης συμμετοχής.¹²

Εκπαίδευση για τον Ενεργό Πολίτη σημαίνει προσπάθεια για τη διαπαιδαγώγηση ενός πολίτη που παίρνει ενεργά και υπεύθυνα μέρος στη δημόσια ζωή, συμμετέχει με δημοκρατικό τρόπο, σέβεται τη διαφορετικότητα και θεωρεί ότι εμπλουτίζει την κοινότητα, παλεύει για κοινωνική συνοχή.

¹¹ Στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και προς επίτευξη του στρατηγικού στόχου να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση «ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο για την επόμενη δεκαετία», η ενεργός πολιτειότητα (active citizenship), καθορίστηκε ως ένας από τους 13 μελλοντικούς στόχους των εκπαιδευτικών συστημάτων. «Στόχος 2.3.: Υποστήριξη της ενεργοποίησης του πολίτη, της ισότητας των ευκαιριών και της κοινωνικής συνοχής», ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΕ, Έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Οι συγκεκριμένοι μελλοντικοί στόχοι των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης», αριθ. 5980/01, EDUC 23, Βρυξέλλες, 14-2-2001.

¹² Καρακατσάνη, Δ., «Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της Κοινωνικής και Πολιτικής Εκπαίδευσης. Επαγγελματισμός, αυτοανάπτυξη και διδακτικές στρατηγικές» στο Μπαλιάς, Σ. (επιμ), *Ενεργός πολίτης και εκπαίδευση*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2008.

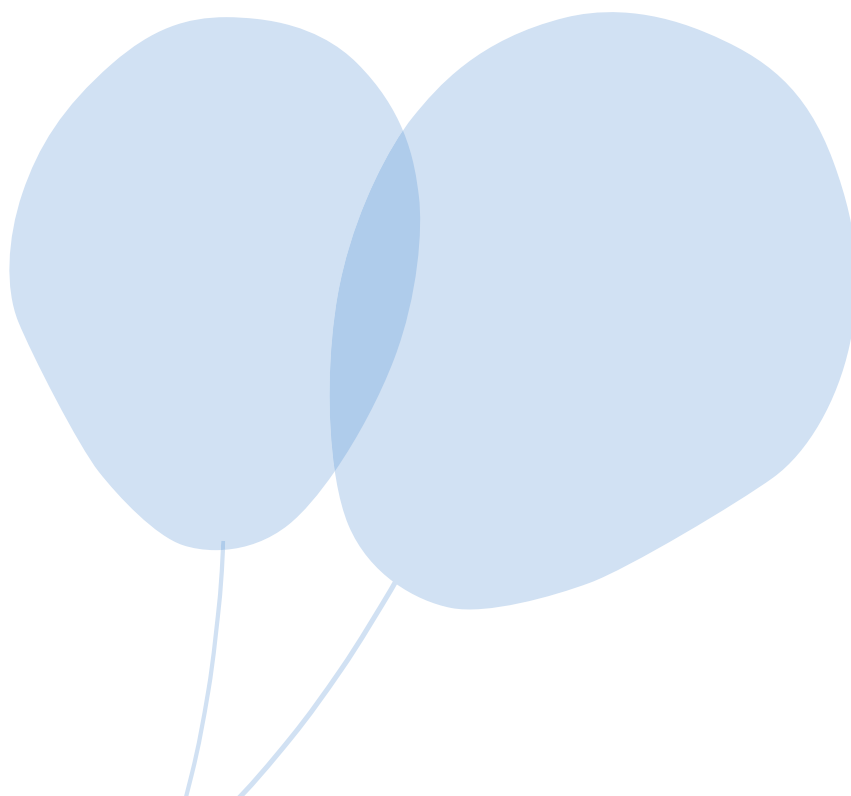

Δομικά στοιχεία της εκπαίδευσης για τον ενεργό πολίτη και η σύνδεση με τις έννοιες του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης

Η εκπαίδευση για τον ενεργό πολίτη μπορεί να περιλαμβάνει ανάλογα με την ηλικία των μαθητών:

- Βασικές γνώσεις αλλά και δεξιότητες για την πολιτειότητα και την πολιτική.
- Γνώση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των βασικών συνταγματικών επιταγών που συνδέονται με την έννοια της δημοκρατίας.
- Πρακτικά παραδείγματα για την κατανόηση του τι σημαίνει συμμετοχή σε μια δημοκρατική διαδικασία, καθώς και σχετικά εισαγωγικά θεωρητικά κείμενα για τους μεγαλύτερους μαθητές.
- Αναγνώριση της δημιουργικότητας και της προσφοράς όσων έχουν παλέψει για τα ανθρώπινα και τα κοινωνικά δικαιώματα.
- Γνώσεις πολιτικής, κοινωνιολογίας και οικονομίας, οι οποίες βοηθούν στην κατανόηση βασικών εννοιών που περιλαμβάνει η εκπαίδευση στην πολιτειότητα, δηλαδή της δημοκρατίας, της διακυβέρνησης, των δικαιωμάτων και της δικαιοσύνης.
- Δεξιότητες έρευνας, αμφισβήτησης και επιχειρηματολογίας για την ανάπτυξη κριτικής σκέψης, που θα οδηγήσει σε πολιτική δράση για το κοινωνικό όφελος.

Η σημασία για την ιδιότητα του ενεργού πολίτη της συμμετοχής σε δράσεις για το κοινωνικό όφελος, στη λήψη αποφάσεων για κοινωνικές δράσεις, αλλά και στην υλοποίησή τους, καθώς και της υπεράσπισης στην πράξη των δικαιωμάτων (ανθρώπινων και κοινωνικών) μπορεί να γίνει συνειδητή μέσα από την ενεργό συμμετοχή σε δραστηριότητες αλληλεγγύης και εθελοντισμού.

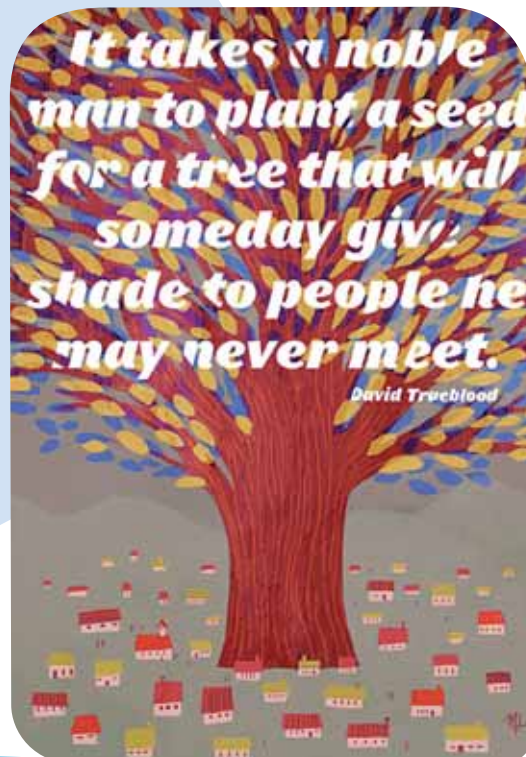

Διδακτικές προσεγγίσεις

Ο εκπαιδευτικός καλείται να σκεφτεί και να σχεδιάσει αλληλένδετες δραστηριότητες που υλοποιούνται μέσα, αλλά κυρίως **έξω από το σχολείο**. Ειδικότερα, δίνεται έμφαση στη δράση στην τοπική κοινότητα και την επαφή με άτομα εκτός σχολείου, επιλεγμένα ανάλογα με το ειδικότερο θέμα. Οι δραστηριότητες αυτές και η κεφαλαιοποίησή τους μέσα από καταγραφές και συζητήσεις μπορούν να οδηγήσουν στη δημιουργία ανάλογης **σχολικής κουλτούρας**: Το σχολείο δημιουργεί σταθερές συνθήκες και δομές, όπου οι μαθητές παίρνουν ενεργά μέρος, κάνουν προτάσεις και έχουν σημαντικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων.

Η διδακτική προσέγγιση πρέπει να στηρίζεται:

- σε **διαθεματικά προγράμματα** (σενάρια/πρότζεκτ) για συγκεκριμένα και πραγματικά θέματα που αφορούν την κοινωνία και εμπειρεύουν συμμετοχή σε δράσεις, στη δημιουργία ευκαιριών για τον μαθητή να εργαστεί σε ένα θέμα και να μάθει συνεργαζόμενος με άλλους. Οι ευκαιρίες και οι δυνατότητες που το σχολείο θα προσφέρει πρέπει να χαρακτηρίζονται από μεγάλη ποικιλία ερεθισμάτων και επιπέδων δυσκολίας, από ευελιξία στην υλοποίηση, ώστε να μπορούν να ταιριάξουν σε κάθε μαθητή,
- στη συνεργασία,
- στη διάχυση σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

«Ένας ευγενικός άνθρωπος φυτεύει τον σπόρο για ένα δέντρο το οποίο κάποια μέρα θα δώσει σκιά σε ανθρώπους που μπορεί ποτέ να μη συναντήσει».

David Elton Trueblood

Έργο του Michael Hirshon (2013 13" X 19" ψηφιακά) στο πλαίσιο του The Philanthropy Poster Project, «Λέξεις και Εικόνες Προσφοράς από το School of Visual Arts της Νέας Υόρκης», Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος / 3ο Ετήσιο Διεθνές Συνέδριο για την Κοινωνική Δράση.

Οι βασικές έννοιες, οι δεξιότητες, οι εμπειρίες, οι ικανότητες

Οι **βασικές έννοιες** για την ιδιότητα του ενεργού πολίτη που μπορεί να περιλαμβάνει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την αλληλεγγύη και τον εθελοντισμό είναι:

- *δημοκρατία και διακυβέρνηση,*
- *δικαιώματα με έμφαση στην ισότητα, στην ισονομία, στην ελευθερία έκφρασης,*
- *κοινωνική δικαιοσύνη.*

Μέσα από τη μελέτη περιπτώσεων και τις συναφείς δραστηριότητες, αναμένεται οι μαθητές να αναπτύξουν **δεξιότητες** όπως:

- *έρευνα και ανάλυση στοιχείων,*
- *αντιπαράθεση και αξιολόγηση διαφορετικών απόψεων,*
- *ανάληψη συνειδητής δράσης.*

Όλα τα παραπάνω (μελέτη και δεξιότητες) μπορεί να θεωρηθούν σε τρία **πλαίσια**:

- *στην τάξη και εντός σχολείου,*
- *στην κοινότητα,*
- *στην ευρύτερη δημόσια ζωή.*

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε δραστηριότητες για την κατανόηση του «**ποιος είμαι**» και των στοιχείων που συνιστούν την «**ταυτότητα**», π.χ., φυλή, εθνικότητα, φύλο, τάξη, ειδικές ανάγκες/δεξιότητες κ.ά. Η συνειδητοποίηση του εαυτού και της διαφορετικότητας καθενός αναδεικνύει θέματα δικαιωμάτων που σχετίζονται με τη θέση του άλλου και την κοινωνική δικαιοσύνη και οδηγεί στην κατανόηση των μηχανισμών για κοινωνική και πολιτική αλλαγή.

Γνώσεις και έννοιες	Δεξιότητες	Εμπειρίες
δημοκρατία και διακυβέρνηση	έρευνα και ανάλυση στοιχείων	στην τάξη και εντός σχολείου
δικαιώματα – ισότητα	αντιπαράθεση και αξιολόγηση διαφορετικών απόψεων	στην κοινότητα
	ανάληψη δράσης	

Πηγή: ACT-Association for Citizenship Teaching, «A big picture for Outstanding Citizenship», <http://www.teachingcitizenship.org.uk/resource/big-picture-outstanding-citizenship-0>

Νοιάζομαι και δράω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Αλληλεγγύη και εθελοντισμός, όψεις της ενεργού πολιτειότητας

Οι μαθητές που συμμετέχουν στην έρευνα, στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση δράσεων προς όφελος της τοπικής κοινωνίας μαθαίνουν πολύτιμες δεξιότητες και ικανότητες για τη δική τους ζωή.

- Αποκτούν ικανότητα για αναστοχασμό πάνω σε πεποιθήσεις (θρησκευτικές, πολιτικές κ.ά.), που βοηθάει στην κατανόηση στοιχείων των επιλογών ζωής, αλλά και στον σεβασμό, στην πίστη, στα αισθήματα και στις αξίες των άλλων.
- Μαθαίνουν για τον εαυτό τους και τους άλλους.
- Αξιοποιούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους στη διαδικασία της μάθησης.
- Αναστοχάζονται πάνω στην εμπειρία.
- Αποκτούν ικανότητα να κατανοούν τις συνέπειες των επιλογών και των πράξεών τους.
- Αποκτούν δεξιότητες επιχειρηματολογίας πάνω σε θέσεις και απόψεις (ηθικές ή άλλες).
- Μαθαίνουν τρόπους να εργάζονται από κοινού με διαφορετικούς ανθρώπους σε διάφορα πλαίσια (εργασιακά, πολιτισμικά, κοινωνικά).
- Μαθαίνουν τρόπους με τους οποίους τα μέλη μιας κοινότητας μπορούν να συνεργαστούν για κάποιο κοινό στόχο.
- Μαθαίνουν τον ρόλο των δημόσιων φορέων, των εθελοντικών οργανώσεων και των δομών αλληλεγγύης στην κοινωνία.
- Μαθαίνουν στοιχεία νομοθεσίας και το περιεχόμενο διακηρύξεων που ισχύουν σε κρατικό επίπεδο, αλλά και διεθνώς.
- Μαθαίνουν τη σημασία της σωστής διαχείρισης των διαθέσιμων κάθε φορά πόρων (χρήματα, χρόνος, υποδομές κ.ά.).

Δίκτυα, κινήματα, κοινωνία των πολιτών

Μέσα από ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την αλληλεγγύη και τον εθελοντισμό οι μαθητές γνωρίζουν δομές και πρωτοβουλίες ενεργών πολιτών.

Συγκεκριμένα οι μαθητές:

- Θα έρθουν σε επαφή με τα διάφορα δίκτυα και κινήματα πολιτών τα οποία, αν και συνήθως δρουν τοπικά ως «νησίδες» ειδικών ενδιαφερόντων, συνδέονται σε ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο αποτελώντας μια μορφή αυτού που ονομάζουμε «κοινωνία των πολιτών».
- Θα συζητήσουν τους στόχους τους, αλλά και τον τρόπο λειτουργίας τους (εθελοντικός ή όχι).
- Θα διερευνήσουν, οι μεγαλύτεροι μαθητές, το νομικό καθεστώς και ποιο μπορεί να είναι το εύρος της παρέμβασής τους στην κοινωνία ή και στο επίσημο κράτος.

Στο 2ο τεύχος του υλικού *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό* περιέχονται ενδεικτικά παραδείγματα από δίκτυα πολιτών και προτείνονται δραστηριότητες που συμβάλλουν στην ανάδειξη της ιδιότητας και των χαρακτηριστικών του ενεργού πολίτη. Οι δραστηριότητες στην πλειονότητά τους ζητούν από τους μαθητές να αναπτύξουν επιχειρήματα και να πάρουν θέση ή αποφάσεις με τρόπο συμμετοχικό και δημοκρατικό, καθώς και να σχεδιάσουν δράσεις με γνώμονα το κοινωνικό και όχι το ατομικό συμφέρον.

Εθελοντές του Αρχέλων προστατεύουν κελωνάκια. (Φωτ. της Daniel Herard).

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Δομές αλληλεγγύης

Η αλληλεγγύη είναι πραγματική όταν υπάρχει

με μορφή δράσης

όχι με μορφή παρουσίας

δομές, συλλογικότητες, κινήματα

Κρίση και κινήματα αλληλεγγύης

Τεύχος

1

Σε προηγούμενη ενότητα αναφέρθηκε ότι η αλληλεγγύη είναι αξία που συνδέεται με τον εθελοντισμό. Οι δράσεις κοινωνικής αλληλεγγύης έχουν κοινά χαρακτηριστικά με τον εθελοντισμό, όπως την ανιδιοτελή προσφορά, την προσωπική δέσμευση κ.ά. Τονίστηκε ότι αλληλέγγυος είναι κάποιος που συνήθως διατρέχει τους ίδιους κινδύνους και βιώνει τα ίδια προβλήματα με αυτόν στον οποίο συντρέχει και με τον οποίο συνεργάζεται.

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης των αποτελεσμάτων της κρίσης, έχουν αναπτυχθεί πολλές συλλογικότητες και δομές αλληλεγγύης, συχνά με τοπικό χαρακτήρα. Πρόκειται για πρωτοβουλίες ομάδων πολιτών, άτυπων δικτύων ή συλλογικοτήτων με λιγότερο ή περισσότερο καλά οργανωμένες δράσεις, σε όλο το φάσμα της παραγωγής και συναλλαγής για την κάλυψη των μεγάλων αναγκών της κοινωνίας (διατροφή, εκπαίδευση, στέγαση, ψυχαγωγία κ.ά.). Σκοπός τους, κατά περίπτωση, είναι η παροχή άμεσης κοινωνικής και υλικής βοήθειας, αλλά και η ανάδειξη και η δημοσιοποίηση των προβλημάτων για την άσκηση πίεσης στα κέντρα αποφάσεων.

Πρόγραμμα στήριξης αστέγων, Κλίμακα.

Δομές Αλληλεγγύης

Κοινωνικά παντοπωλεία
Κοινωνικά ιατρεία
Κοινωνικά φαρμακεία
Συλλογικές κουζίνες
Τράπεζες αλληλέγγυου χρόνου
Σχολεία αλληλεγγύης
Κοινωνικά φροντιστήρια
Κοινωνικά ωδεία
Φαγητό στα σχολεία
Ανταλλακτική-χαριστική αγορά
Νομική στήριξη
Κινήματα για το εμπόριο χωρίς μεσάζοντες
Συνεργατικά δίκτυα εναλλακτικών παραγωγών
Αυτοδιαχειριζόμενα στέκια
Τοπικά ανταλλακτικά νομίσματα
Ηθικό, ισοδίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο
Τράπεζες και ανταλλακτήρια σπόρων
Δομές υποδοχής και καταλύματα για άστεγους, ψυχικά παθόντες κ.ά.

Ενδεικτικά παραδείγματα από τις παραπάνω δομές υπάρχουν στα άλλα δύο τεύχη του υλικού.

Κοινωνική κουζίνα «Ο άλλος άνθρωπος» Στην Κεφαλονιά, μαγειρεύοντας για τους σεισμόπληκτους, Φεβρουάριος 2014.

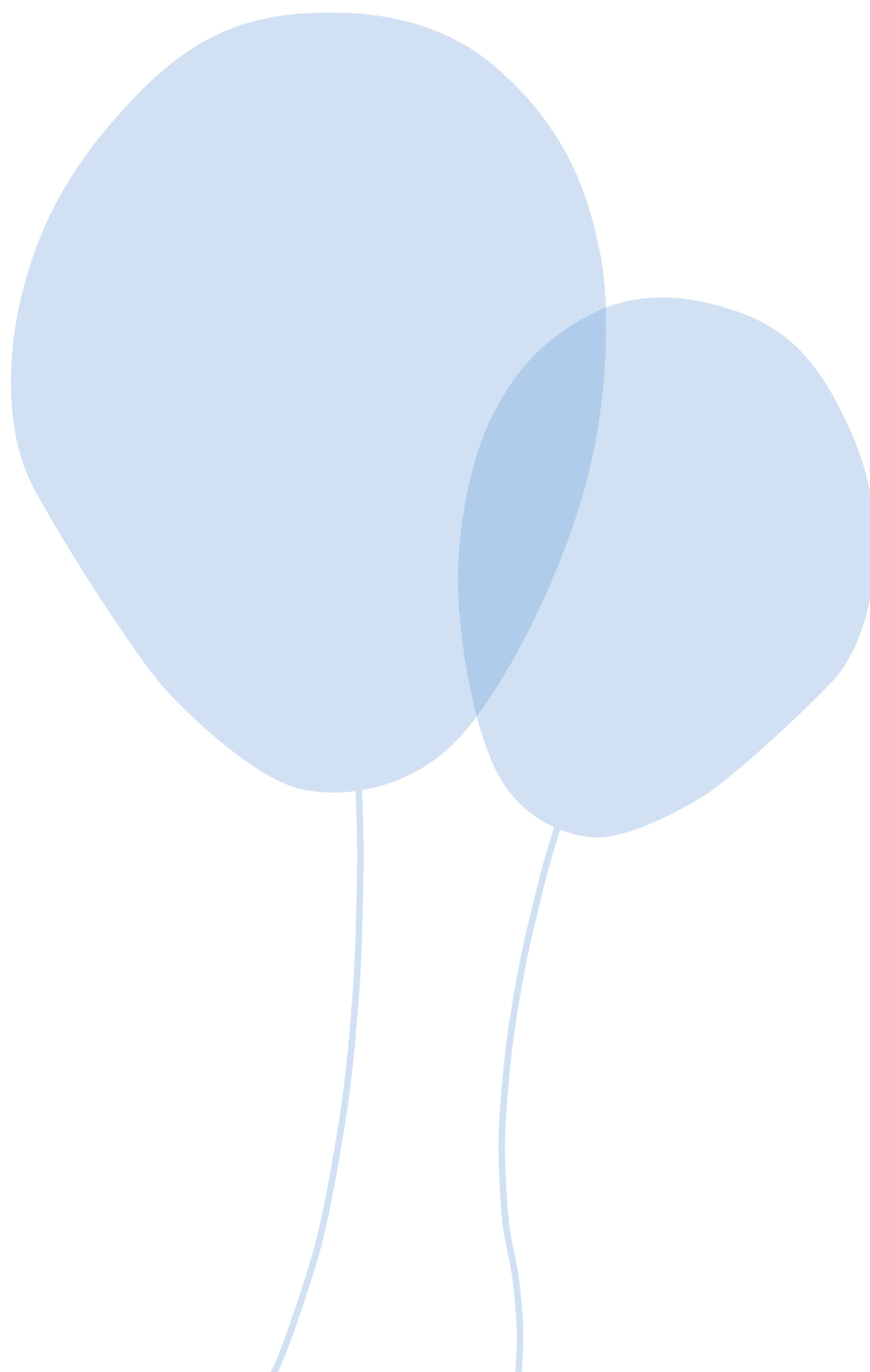

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Γιατί ένας μαθητής να γίνει εθελοντής;

Σε αυτή την ενότητα συζητούνται τα ερωτήματα σχετικά με τα κίνητρα:

Γιατί οι μαθητές, αν και φαίνεται να συμμετέχουν πρόθυμα σε δραστηριότητες εντός σχολικού πλαισίου, συχνά εκδηλώνουν ένα είδος πολιτικής και κοινωνικής απάθειας ως ενήλικες; Υπάρχουν προτάσεις που αναδεικνύουν τα πιθανά κίνητρα για τη συμμετοχή των νέων σε δράσεις εθελοντικού και αλληλέγγυου χαρακτήρα ή ενασχόλησης με τα κοινά;

Κίνητρα

Τι είναι αυτό που ωθεί έναν εθελοντή στην ανιδιοτελή προσφορά και την επιλογή των τομέων δραστηριοποίησής του;

Κατά την καθηγήτρια Kathleen Gallagher (Πανεπιστήμιο του Τορόντο), είναι σημαντικό να μάθουμε συζητώντας με τους μαθητές για ποιους και τι *νοιάζονται*, τι *ελπίζουν* και πώς αυτή η *ελπίδα* (*hope*) και η *φροντίδα* (*care*) επηρεάζει τη συμμετοχή τους στην πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής αλλά και της διεθνούς κοινότητας. Ισχυρίζεται ότι οι νέοι εμπλέκονται ενεργά σε θέματα που τους αρέσουν, είναι διατεθειμένοι να τα *υιοθετήσουν* και να *φροντίσουν*, ειδικά όταν *ελπίζουν* ότι αυτή η προσφορά τους έχει αποτέλεσμα.¹³

Κίνητρα θα μπορούσαν να είναι η αυτογνωσία, η προσωπική ανάπτυξη, οι υπαρξιακές αναζητήσεις, η ανάγκη προσφοράς, η ανάγκη αναγνώρισης από τους άλλους, η αυτοεπιβεβαίωση, η ανάγκη συμμετοχής στη βελτίωση της κοινωνίας, η αντιμετώπιση δύσκολων προσωπικών καταστάσεων. Αλλά και η προσδοκία μόνιμης απασχόλησης, η απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας, η επιμόρφωση, η δημιουργία δικτύου γνωριμιών, η κοινωνική προβολή, η εμπορική/επαγγελματική ανέλιξη, η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου.

Το «θέλω» και η «δράση»

Το *θέλω* και η *δράση* αναδεικνύονται ως δύο σημαντικές λέξεις-κλειδιά στον εθελοντισμό και κυρίως στο γιατί επιλέγει κάποιος να γίνει εθελοντής. Συνδυάζονται με το δίπολο «νοιάζομαι, έχω διάθεση για προσφορά» και «δρω, ανταποκρίνομαι στην ανάγκη για υλοποίηση μιας συγκεκριμένης δράσης».

«ΘΕΛΩ»
ενδιαφέρον
ανάγκη για προσφορά
φροντίδα
επιλογή θέματος

«ΔΡΑΣΗ»
συγκεκριμένη
αποτελεσματική
ορατά οφέλη

¹³ Βλ. σχετικό ερευνητικό πρόγραμμα Radical Hope του Πανεπιστημίου του Τορόντο, στο οποίο συμμετέχει και το Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση στην www.theatroedu.gr

Με βάση τα παραπάνω εθελοντής είναι κάποιος που:

- *Θέλει να προσφέρει τον ελεύθερο χρόνο του, να αξιοποιήσει τα προσόντα, τις γνώσεις, τα ταλέντα του για να συμβάλει στη λύση ενός προβλήματος ή στη βελτίωση μιας κατάστασης. Θέλει να ανήκει σε μια ομάδα και να μάθει νέα πράγματα μέσα από αυτή.*
- *Ενδιαφέρεται για τα κοινά, μαθαίνει, ενημερώνεται και προβληματίζεται για την κοινωνία και τις ανάγκες της. Ψάχνει να βρει έναν τομέα στον οποίο να προσφέρει κάτι συγκεκριμένο, χωρίς τον κίνδυνο να πάει χαμένος ο χρόνος του.*
- *Συμμετέχει σε συγκεκριμένες δράσεις και δεσμεύεται προσωπικά. Ξέρει ότι η συμμετοχή του είναι σημαντική και βάζει ρεαλιστικούς στόχους.*

Συμπερασματικά

Ο εθελοντής, ξεκινώντας από το «*νοιάζομαι και θέλω να προσφέρω*», αναζητά τομείς του ενδιαφέροντός του. Ενημερώνεται και *επιλέγει*. Σχεδιάζει και προγραμματίζει τον χρόνο του προσεκτικά και *δεσμεύεται*, με συμφωνίες που κάνει με τον εαυτό του, αλλά και με τους φορείς που θα συνεργαστεί, αποδεχόμενος τους όρους και τις συνθήκες. Κατόπιν προετοιμάζεται προσεκτικά, φροντίζοντας να ενημερώνεται για το αντικείμενό του και να *εκπαιδεύεται*. Στη συνέχεια *δρα* υπεύθυνα και πρόθυμα, αντλώντας ικανοποίηση από τη δράση και *αξιολογεί* τις προσπάθειές του.

Ο εκπαιδευτικός καλείται να σκεφτεί και να σχεδιάσει δράσεις που να στηρίζονται στους άξονες «*θέλω*», δηλαδή *προσωπικές αξίες, νοιάζομαι*, δηλαδή ενδιαφέροντα, και «*δράση*», δηλαδή *συγκεκριμένες πράξεις* που μπορεί κάποιος να υλοποιήσει.

Στο 2ο τεύχος του υλικού *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό* προτείνονται δραστηριότητες που βοηθούν να αναδειχτούν οι προσωπικές αξίες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, να γίνει ανταλλαγή απόψεων και να σχεδιαστούν βήμα βήμα δράσεις.

Σίτιση αδέσποτων "Φαντασμάτων" του Ασπροπύργου.
Ομάδα Εθελοντών Τα Φαντάσματα του Ασπροπύργου.

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Ο εκπαιδευτικός ως δρων μέλος της σχολικής κοινότητας

Σε αυτή την ενότητα προτείνονται οι τρεις βασικές περιοχές στις οποίες μπορεί να κινηθεί ένας εκπαιδευτικός ως δρων μέλος της σχολικής κοινότητας:

- συμβολή στη δημιουργία ανάλογης κουλτούρας στο σχολείο,
- επαφή με εξωτερικούς συνεργάτες,
- μάθηση από άλλους συναδέλφους.

Στη συνέχεια προτείνεται το περιεχόμενο ενός διδακτικού σεναρίου που περιλαμβάνει:

- αποσαφήνιση εννοιών,
- αξίες και δεξιότητες,
- κινητοποίηση,
- σχεδιασμό,
- δράσεις.

Βήματα για την καλλιέργεια της κουλτούρας του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης

Δικτύωση και δημιουργία κουλτούρας εθελοντισμού και αλληλεγγύης στο σχολείο

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προκαλέσει ή να οργανώσει ενημερωτικές συζητήσεις (επίσημες ή ανεπίσημες) ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς του σχολείου για τη σχέση του εθελοντισμού με τη συμμετοχή στα κοινά, το πώς συνδέεται με την αλληλεγγύη, δράσεις που έχουν χαρακτηριστικά εθελοντισμού, ποια μεθοδολογία και ποια εκπαιδευτικά υλικά θεωρεί χρήσιμα ή έχει αξιοποιήσει για να κατανοήσουν οι μαθητές τις έννοιες αυτές, για πιθανές πηγές κ.ά.

Μπορεί να προτρέψει να υλοποιηθούν δράσεις από το σχολείο συνολικά και από τους εκπαιδευτικούς ατομικά.

Πρόκειται για ένα πρώτο βήμα μέσα από τη σχολική κοινότητα, με στόχο την «αλλαγή από τα μέσα» και τη δημιουργία «κουλτούρας σχολείου».

Επαφή με ειδικούς έξω από το σχολείο

Ο εκπαιδευτικός αναζητά και προσκαλεί ειδικούς για ομιλίες, συζητήσεις και παρουσίαση εκπαιδευτικών υλικών και δράσεων. Προτείνεται να προσεγγίσει φορείς εκπαίδευσης ενηλίκων και οργανώσεων που προσφέρουν εθελοντικό έργο, πανεπιστημιακούς, αλλά και εκπροσώπους άτυπων δομών και συλλογικοτήτων αλληλεγγύης.

Μάθε από «ομότιμους»

Ο εκπαιδευτικός αναζητά συναδέλφους από άλλα σχολεία που ήδη εφαρμόζουν κάποιο σχετικό πρόγραμμα και καταγράφει την εμπειρία τους: Πώς ξεκίνησαν; Τι υλικό χρησιμοποίησαν; Με ποιους συνεργάστηκαν; Ποιους προσκάλεσαν για να παρουσιάσουν στους μαθητές δράσεις εθελοντισμού και αλληλεγγύης; Ποια ήταν αποτελέσματα των δράσεων που υλοποίησαν; Τι θα σχεδίαζαν διαφορετικά;

Εθελοντές της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας (Φωτ. Λένα Βορδογιάννη).

Περιεχόμενα ενός διδακτικού σεναρίου

για την καλλιέργεια της κουλτούρας του εθελοντισμού

και της αλληλεγγύης στους μαθητές

Αποσαφήνιση εννοιών

Τι είναι και τι δεν είναι ο εθελοντισμός και η αλληλεγγύη

Αναγνώριση των χαρακτηριστικών του εθελοντισμού και διάκρισή του από άλλες μορφές προσφοράς μέσα από παραδείγματα και παιχνίδια ρόλων που βοηθούν τους μαθητές να συνάγουν τα δομικά του στοιχεία. Για παράδειγμα:

Εθελοντισμός είναι: Να προσφέρεις εργασία για κοινωφελή σκοπό χωρίς αμοιβή, να προσφέρεις υπηρεσίες αφίλοκερδώς χωρίς αντάλλαγμα, να νοιάζεσαι έμπρακτα για τους άλλους, να βοηθάς τον συνάνθρωπό σου που έχει ανάγκη, να νοιάζεσαι για το κοινωνικό σύνολο και για έναν καλύτερο πλανήτη κτλ.

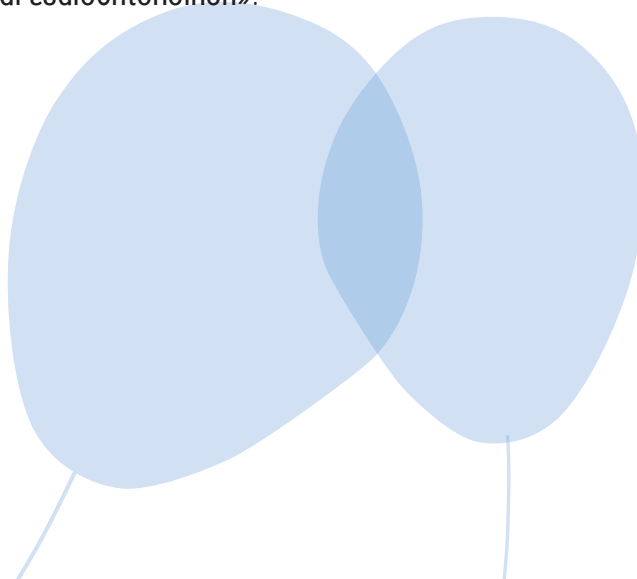
Εθελοντισμός δεν είναι: Να προσφέρεις απλώς χρήματα, να βοηθάς έχοντας στο μυαλό κάποιο κέρδος, να ζητάς οποιασδήποτε μορφής αντάλλαγμα, τα σπορ ή τα κόμμι, η αναγκαστική προσφορά εργασίας, να στερείς την εργασία που θα μπορούσε να κάνει κάποιος με αμοιβή κτλ.

Ενδεικτικά, σχετικές δραστηριότητες περιέχονται στο 2ο τεύχος *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό*, στις ενότητες «Προσεγγίζοντας την έννοια του εθελοντισμού», «Ο εθελοντισμός και τα χαρακτηριστικά του», «Αλληλεγγύη», «Αποσαφήνιση εννοιών».

Γιατί να γίνει κάποιος εθελοντής

Για παράδειγμα, προσφέρεις λύσεις σε κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα, γίνεσαι μέρος ενός κοινωνικού συνόλου που προσπαθεί για ένα καλύτερο αύριο, βοηθάς έναν συνάνθρωπό σου, ξεκαθαρίζεις τι αξίζει και τι είναι δευτερεύον, μαθαίνεις από την εμπειρία, νιώθεις καλά κτλ.

Ενδεικτικά, σχετικές δραστηριότητες περιέχονται στο 2ο τεύχος *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό*, στις ενότητες «Ποιος είμαι, για τι νοιάζομαι και τι ελπίζω», «Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση».

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Ο εκπαιδευτικός ως δρων μέλος της σχολικής κοινότητας

Τι κάνει ο εθελοντής;

Για παράδειγμα, προσφέρει τις γνώσεις, τις ικανότητες και τις δεξιότητές του, αφιερώνει χρόνο σε πολιτιστικές ή κοινωνικές εκδηλώσεις, προσφέρει υλικά αγαθά απαραίτητα σε κάποιους που τα έχουν ανάγκη, οργανώνει δράσεις, επιχειρηματολογεί για ιδέες/απόψεις που έχουν αξία κτλ.

Ενδεικτικά, σχετικές δραστηριότητες περιέχονται στο 2ο τεύχος *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό*, στις ενότητες «Ποιος είμαι, για τι νοιάζομαι και τι ελπίζω», «Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση», «Γνωριμία με οργανισμούς, φορείς, συλλογικότητες, δομές αλληλεγγύης».

Τι σημαίνει «ενεργός πολίτης»;

Για παράδειγμα, ποιοι οι θεσμοί αλλά και οι βασικές αρχές της δημοκρατίας, ποιος ο ρόλος του πολίτη, με ποια μέσα εκφράζεται η γνώμη των πολιτών, ποια τα δικαιώματα των μειοψηφιών, τι είναι και τι κάνουν οι μη κυβερνητικές και οι εθελοντικές οργανώσεις, τι είναι οι ανεξάρτητες αρχές, τι εννοούμε με τον όρο «συλλογικότητες» και «κοινωνία πολιτών», τι εννοούμε με «δικαιώματα», τι ρόλο έχουν παίξει ιστορικά τα διάφορα «κινήματα», συνειδητοποίηση των διαφόρων «ταυτοτήτων» (εθνικών, πολιτικών, θρησκευτικών, γλωσσικών, πολιτιστικών κ.ά.) που υπάρχουν γύρω μας με στόχο τον αμοιβαίο σεβασμό και την κατανόηση κτλ.

Ενδεικτικά, σχετικές δραστηριότητες περιέχονται στο 2ο τεύχος *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό*, στις ενότητες «Ποιος είμαι, για τι νοιάζομαι και τι ελπίζω», «Αποσαφήνιση εννοιών», «Εθελοντισμός και αλληλεγγύη: όψεις της ενεργού πολιτείας – Ο ενεργός πολίτης».

Εθελοντές συμμετέχουν στο βιωματικό πρόγραμμα προσομοίωσης αναπηρίας, «Δράση στους Δρόμους» του Σ.Κ.Ε.Π.» - Σ.Κ.Ε.Π. Σύνδεσμος Κοινωνικής Ευθύνης για Παιδιά και Νέους.

Αξίες και δεξιότητες

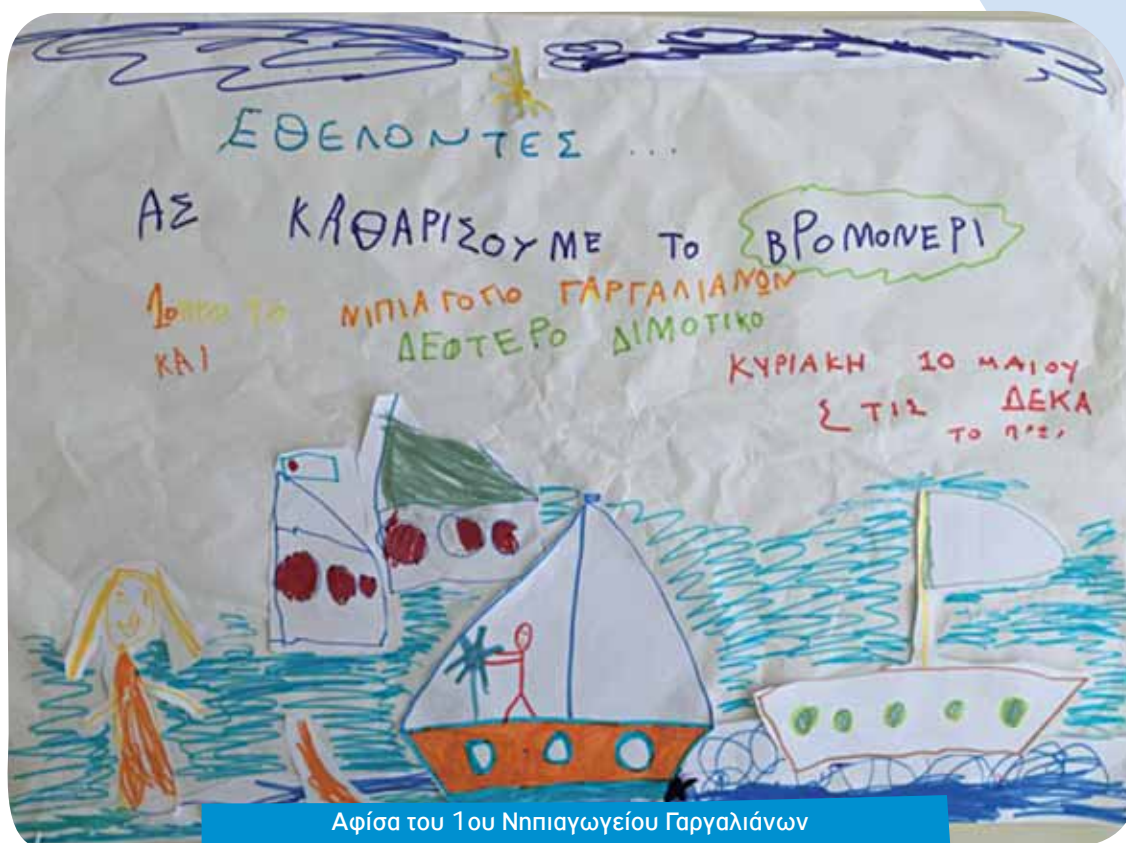
Από το «ατομικό» στο «συλλογικό»

Στην Στ΄ Δημοτικού και στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου ο εκπαιδευτικός έχει να αντιμετωπίσει το πώς το *ατομικό* (ιδιαίτερα έντονο στην αρχή της εφηβείας) θα γίνει *κοινωνικό* και *συλλογικό*. Οι αξίες έχουν άμεση σχέση με την ενίσχυση και την αποσαφήνιση του *θέλω* και του *νοιάζομαι*, που είναι σημαντικά στον εθελοντισμό και στην αλληλεγγύη, και η προσέγγισή τους γίνεται καλύτερα μέσα από βιωματικές δραστηριότητες.

Ο εκπαιδευτικός σχεδιάζει και υλοποιεί ασκήσεις και δραστηριότητες που στοχεύουν:

- Στην αναγνώριση των πολλαπλών ταυτοτήτων και την αυτογνωσία.
Ποια στοιχεία καθορίζουν τις διάφορες «ταυτότητές» μας, ποιους «ρόλους» καλείται καθένας μας να παίξει καθημερινά, τι αγαπά, για τι νοιάζεται περισσότερο, τι επιλέγει και θέλει να στηρίξει.
- Στην ομαδικότητα και την καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας.
- Στην επικοινωνία.

Ενδεικτικά, σχετικές δραστηριότητες περιέχονται στο 2ο τεύχος *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό*, στις ενότητες «Ομαδικότητα, συνεργασία, εμπιστοσύνη», «Ποιος είμαι, για τι νοιάζομαι και τι ελπίζω».

Αφίσα του 1ου Νηπιαγωγείου Γαργαλιάνων με θέμα τον εθελοντικό καθαρισμό ακτής.

Κινητοποίηση, προτροπή

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δοκιμάσει ποικίλους τρόπους για να παρακινήσει τους μαθητές να συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια παίζουν:

Το προσωπικό παράδειγμα

Η στάση του ίδιου του εκπαιδευτικού αλλά και η γενικότερη «*κουλτούρα σχολείου*» έχουν κομβικό ρόλο. Είναι σημαντικό να βλέπουν οι μαθητές τους εκπαιδευτικούς τους, π.χ., να συμμετέχουν σε δράσεις αλληλεγγύης, σε συλλογικότητες που έχουν κοινωφελή προσανατολισμό ή και απλώς να ενδιαφέρονται και να φροντίζουν σταθερά για τη βελτίωση του σχολικού χώρου. Πρόκειται για *θετικά παραδείγματα*, που συνήθως λειτουργούν αποτελεσματικά στους μαθητές, όταν γίνονται από πεποίθηση και όχι περιστασιακά.

Οι δράσεις και τα κινήματα πολιτών

Είναι σημαντικό όταν μιλάει ο εκπαιδευτικός στη σχολική τάξη για τη δράση μας ως πολίτες, για παράδειγμα στο μάθημα της Ιστορίας (και αλλού), καθώς και όταν αναφέρεται σε *κινήματα*, π.χ., στο κίνημα ειρήνης, στο γυναικείο κίνημα, στο κίνημα των πολιτικών δικαιωμάτων των μαύρων και της φυλετικής ισότητας στις ΗΠΑ κ.ά., να τονίζει ότι συνήθως πρόκειται για το αποτέλεσμα ομαδικής προσπάθειας αμέτρητων πολιτών για έναν σκοπό, χωρίς υλικά ή προσωπικά ανταλλάγματα. Να δώσει έμφαση στην αποτελεσματικότητα που είχαν αρκετά από αυτά τα κινήματα, π.χ., δικαίωμα ψήφου, καθιέρωση νόμων, υπογραφή καταστατικών αρχών, χάρτες δικαιωμάτων κ.ά.

Πρόσωπα από την Ιστορία – διάσημα πρόσωπα – ήρωες της μυθολογίας και της λαϊκής κουλτούρας

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρουσιάσει οικεία προς τους μαθητές πρόσωπα, ιστορικά ή της τρέχουσας δημόσιας ζωής (καλλιτέχνες, αθλητές κ.ά.), που σε κάποια στιγμή της ζωής τους υπήρξαν εθελοντές, ηγήθηκαν ή συμμετείχαν σε κινήματα και δράσεις αλληλεγγύης, συζητώντας βέβαια αν η δράση τους ήταν πράγματι ανιδιοτελής ή όχι. Οι μαθητές μπορούν να διερευνήσουν τις προσωπικότητες σε μικρής ή μεγαλύτερης διάρκειας προγράμματα (πρότζεκτ) συνδυάζοντας τη δραστηριότητα με το μάθημα Ιστορίας, Πολιτικής Αγωγής κ.ο.κ. Να προσεγγίσουν προσωπικότητες όπως ο Μ. Α. Κινγκ (ηγέτης του κινήματος των πολιτικών δικαιωμάτων των μαύρων και της φυλετικής ισότητας στις ΗΠΑ), ο Ερρίκος Ντυνάν (ιδρυτής του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού) κ.ά.

Προτείνεται να γίνεται ιδιαίτερη αναφορά σε πρόσωπα που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ιστορία της χώρας και που είχαν εθελοντική δράση, π.χ., στον βουλευτή, αθλητή και γιατρό Γρηγόρη Λαμπράκη, που διοργάνωνε με συναθλητές του αγώνες στη διάρκεια της Κατοχής διαθέτοντας τα έσοδα σε συσσίτια κ.ά.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να παρουσιάσουν και να συζητήσουν για τις πράξεις ηρώων της μυθολογίας (π.χ., Προμηθέας) και της λαϊκής κουλτούρας (π.χ., Ρομπέν των δασών, Σούπερμαν), που έδρασαν παρέχοντας βοήθεια στους ανθρώπους.

Επικοινωνία και προβολή

Ο εκπαιδευτικός φροντίζει να προβάλλει το πρόγραμμα εθελοντισμού και αλληλεγγύης που υλοποιούν οι μαθητές του πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την υλοποίησή των διάφορων δράσεών του. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές αναγνωρίζουν τις διαστάσεις της δουλειάς τους και το νόημά της, κατανοούν ότι δεν πρόκειται για ένα ακόμα σχολικό καθήκον και διαπιστώνουν την επίδραση της προσωπικής εργασίας τους σε άλλους που έχουν ανάγκη.

Ο εθελοντισμός μέσα από λογοτεχνικά κείμενα και τον κινηματογράφο

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει κινηματογραφικές ταινίες και λογοτεχνικά κείμενα μέσα από τα οποία προβάλλονται δράσεις εθελοντισμού και αλληλεγγύης. Συζητά με τους μαθητές το κοινωνικό, γεωγραφικό και ιστορικό πλαίσιο κάθε περίπτωσης. Ενδεικτικές αναφορές έργων στο 2ο τεύχος του υλικού *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό*, και στην ιστοτόπο www.noiazomaikaidrw.gr

Συγκεκριμένες δράσεις

Κρίνεται σημαντικό ο εκπαιδευτικός να υλοποιήσει με τους μαθητές του συγκεκριμένες δράσεις βάσει των προτάσεών τους. Για να διατυπώσουν οι μαθητές προτάσεις εφικτές, εφαρμόσιμες και συνδεδεμένες με πραγματικές ανάγκες, ο εκπαιδευτικός τους βοηθά να συνειδητοποιήσουν τους πολλούς και διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους μπορεί κάποιος να προσφέρει στην τοπική κοινότητα.

Παραδείγματα:

Δράσε τοπικά: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει ιδιαίτερη έμφαση σε τοπικές οργανώσεις εθελοντικού χαρακτήρα και να τις παρουσιάσει στους μαθητές τους. Να γνωρίσουν τον τρόπο οργάνωσης και διαχείρισης των εθελοντών, τον βαθμό συμμετοχής τους στη λήψη αποφάσεων, αλλά και τους βαθμούς ελευθερίας και πρωτοβουλίας που μπορεί να δίνονται.

Σχεδίασε το δικό σου εθελοντικό πρόγραμμα: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενθαρρύνει τους μαθητές να σχεδιάσουν ένα δικό τους εθελοντικό πρόγραμμα, με καθαρούς στόχους, συγκεκριμένα και ορατά αποτελέσματα και χρονοδιάγραμμα.

Καθιέρωσε μια Ημέρα Δράσης Χωρίς Αντάλλαγμα: Ο εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές οργανώνουν ημέρες εθελοντικής δράσης με διάφορες θεματικές στις οποίες συμφωνούν έπειτα από συζήτηση. Για παράδειγμα, ζωγραφίζουν τον εξωτερικό τοίχο του σχολείου, κάνουν μια ημερήσια καμπάνια ενημέρωσης για τη δράση μιας διεθνούς εθελοντικής οργάνωσης, καθαρίζουν μια παραλία, λένε τα κάλαντα σε ένα νοσοκομείο κ.ά.

Σημείωση: Στο 2ο τεύχος του υλικού *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό*, προτείνονται δραστηριότητες για την παρατήρηση των αναγκών, την καταγραφή τους, την κατηγοριοποίησή τους, καθώς και τον σχεδιασμό δράσεων σε μικρές ομάδες. Επίσης, περιέχονται ποικίλα παραδείγματα συγκεκριμένων δράσεων.

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Τομείς και πεδία δράσεων εθελοντισμού και αλληλεγγύης

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται κατηγοριοποιήσεις των τομέων και των πεδίων των δράσεων εθελοντισμού και αλληλεγγύης και αναδεικνύεται το ευρύ φάσμα που καλύπτουν.

Ο εθελοντισμός, ως οργανωμένη και συντονισμένη έκφραση της «κοινωνίας των πολιτών», εκδηλώνεται και αναπτύσσεται σε κάθε κοινωνία μέσα από διάφορους τρόπους και μορφές, ανάλογα με το ιστορικό παρελθόν, το πολιτισμικό υπόβαθρο, τις παραδόσεις, την πολιτική κατάσταση, τη θρησκευτική παράδοση κάθε λαού. Είναι σαφές ότι οι εθελοντικές δράσεις και παρεμβάσεις δεν εμφανίζονται με τον ίδιο τρόπο σε κάθε κοινωνία κι αυτό οφείλεται στις διαφορετικές συνθήκες που κάθε κοινωνία έχει διαμορφώσει.

Πηγή: Φωτόπουλος Ν., *Εθελοντικές δράσεις στην τοπική κοινωνία – Εκπαιδευτικό υλικό για τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης*, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης

Τομείς εθελοντισμού

Μελετώντας το φαινόμενο του σύγχρονου εθελοντισμού, μπορούμε να διακρίνουμε τους παρακάτω τομείς δραστηριοποίησης:

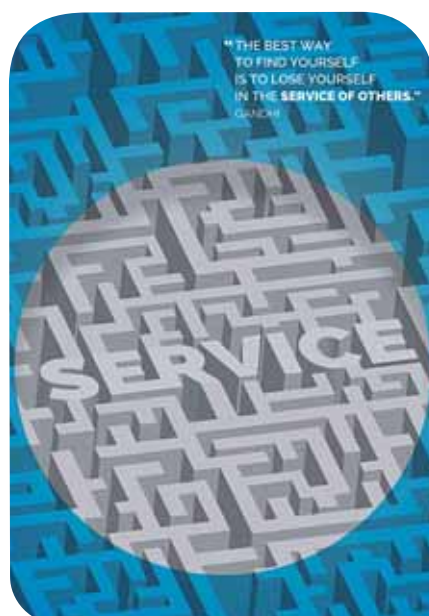
- Κοινωνική αλληλεγγύη (μετανάστες, πρόσφυγες, άνθρωποι που ζουν σε κατάσταση φτώχειας, κακοποιημένες γυναίκες, θύματα οικογενειακής ή άλλης βίας κ.ά.).
- Υποστήριξη σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (κοινωνική φροντίδα, εκπαίδευση, διατροφή, στέγαση, κοινωνικές υπηρεσίες).
- Παροχή βοήθειας σε έκτακτα περιστατικά (πολιτική προστασία, διάσωση και περίθαλψη θυμάτων, αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών, αναζήτηση αγνοουμένων).
- Παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στο εξωτερικό.
- Παροχή βοήθειας στην τοπική κοινότητα (περισυλλογή απορριμμάτων, διαχείριση πόρων, βελτίωση δημόσιων χώρων, οργάνωση διαλέξεων για ενημέρωση των πολιτών σε σημαντικά θέματα της κοινότητας, ευαισθητοποίηση των πολιτών).
- Κοινωνική βοήθεια (σε άτομα με αναπηρία, σε ηλικιωμένους, σε άτομα εξαρτημένα, σε άτομα που αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα και προβλήματα υγείας).
- Παροχή υπηρεσιών σε παιδιά και νέους (φροντίδα παιδιών, εκπαίδευση, υποστήριξη, ανατροφή, πρόληψη παραβατικότητας).
- Υπεράσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων (διασφάλιση των δικαιωμάτων του πολίτη σε διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες, ενημέρωση του κοινού για τυχόν παραβιάσεις, παροχή βοήθειας σε θέματα συμμετοχής και διεξαγωγής εκλογών).
- Προστασία των δικαιωμάτων στην εργασία (πρόληψη παραβίασης των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, μισθολογικές διεκδικήσεις, βελτίωση των συνθηκών εργασίας, συμμετοχή σε απεργιακές κινητοποιήσεις, συμμετοχή σε συλλογικές διαπραγματεύσεις).
- Εκπαίδευση και κατάρτιση (ίδρυση, λειτουργία, διαχείριση εκπαιδευτικών δομών διά βίου μάθησης).
- Πρόληψη και ιατρική περίθαλψη (υποστήριξη ιατρικών ιδρυμάτων, διάδοση πληροφοριών για πρόληψη και αντιμετώπιση ασθενειών, αιμοδοσία, δωρεά οργάνων, παροχή ιατρικής πρωτοβάθμιας περίθαλψης).
- Περιβαλλοντική προστασία (δενδροφυτεύσεις, καθαριότητα, ανακύκλωση, οικολογικές παρεμβάσεις).
- Προστασία των ζώων (αδέσποτα, απειλούμενα είδη, άγρια πανίδα).
- Διάδοση της γνώσης (λήψη συνεντεύξεων, μελέτη πηγών για συλλογή και δημοσίευση δεδομένων-πληροφοριών, οργάνωση εκδηλώσεων, οργάνωση και χρήση διαλέξεων, σεμιναρίων, δημόσιων συζητήσεων, δημοσίευση άρθρων).
- Παροχή νομικών υπηρεσιών (νομικές συμβουλές, ενημέρωση πολιτών σε νομικά θέματα, επεξήγηση νόμων).
- Πολιτιστική συνεισφορά (οργάνωση, συμμετοχή, γνωστοποίηση, διευκόλυνση στη διεξαγωγή πολιτιστικών-ψυχαγωγικών γεγονότων).
- Προστασία και διάσωση πολιτιστικών πόρων (καταγραφές πολιτισμικών στοιχείων, δημιουργία τοπικών μουσείων, επισκευές λαϊκών αρχιτεκτονημάτων, προστασία και επισήμανση μνημείων κ.ά.).
- Υποστήριξη αθλητικών γεγονότων.

Πεδία εθελοντισμού και αλληλεγγύης

Μερικές από τις βασικές μορφές του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στη σύγχρονη κοινωνία θα μπορούσαν, σε γενικές γραμμές, να ταξινομηθούν σε πεδία όπως:

- Η συμμετοχή εθελοντών σε θέματα δημόσιου συμφέροντος, ως μέλη επιτροπών ύστερα από εκλογή τους ως αντιπροσώπων των πολιτών. Αποτελεί μια διαδεδομένη μορφή εθελοντισμού σε θέματα ανοιχτής διακυβέρνησης και έχει ιδιαίτερη παρουσία στα κράτη με ανεπτυγμένη κοινωνία πολιτών (συμβούλια πολιτών, ανεξάρτητες αρχές).
- Η κοινωνική και οικονομική στήριξη σε χώρες του Τρίτου Κόσμου ή σε αναπτυσσόμενες περιοχές, ή σε περιοχές που έχουν πληγεί από πολέμους ή φυσικές καταστροφές, μέσα από δράσεις όπως η διαχείριση πόρων, οι επισκευές δημόσιων χώρων, η παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών, περίθαλψης και κοινωνικής φροντίδας. Η μορφή αυτή συναντάται όμως και στις ανεπτυγμένες χώρες μέσα από την οργάνωση δράσεων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση ασθενειών (π.χ., AIDS, ηπατίτιδα Β κτλ.), τη στήριξη των αστέγων και των ανέργων.
- Η παροχή εθελοντικών υπηρεσιών σε άτομα και ομάδες που βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση από τον φορέα που παρέχει τις υπηρεσίες, σε απομακρυσμένα νησιά, δύσβατες περιοχές κτλ.
- Ο εθελοντισμός που αποσκοπεί στην αφύπνιση και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης γύρω από σημαντικά θέματα και γεγονότα. Οι δράσεις αυτές αφορούν εκστρατείες ενημέρωσης, καμπάνιες για την πρόκληση σημαντικών αλλαγών των κοινωνικών στάσεων, των αντιλήψεων και των προτύπων συμπεριφοράς (π.χ. χειραφέτηση γυναικών), δράσεις για την αποκατάσταση της κοινωνικής δικαιοσύνης (π.χ. αντιρατσισμός, ανθρώπινα δικαιώματα, αποκατάσταση της δημοκρατίας). Οι εθελοντές στην περίπτωση αυτή καλούνται και ακτιβιστές και δρουν σε τοπικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο.
- Ο εθελοντισμός που σχετίζεται με θέματα που αφορούν τους νέους και ειδικότερα σε τομείς αθλητισμού και βοήθειας κοινωνικών ομάδων με δυσκολίες κοινωνικής ένταξης (αναπηρία, εξάρτηση από ουσίες), αποσκοπώντας κυρίως στην κοινωνικοποίηση ή στην επανένταξη των νέων.

«Ο καλύτερος τρόπος να βρεις τον εαυτό σου είναι να χάσεις τον εαυτό σου στην υπηρεσία των άλλων».
Mahatma Gandhi

Έργο της Rhea L. Manglapus (2013 13" X 19" ψηφιακά) στο πλαίσιο του The Philanthropy Poster Project, «Λέξεις και Εικόνες Προσφοράς από το School of Visual Arts της Νέας Υόρκης», Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος / 3ο Ετήσιο Διεθνές Συνέδριο για την Κοινωνική Δράση.

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τμήμα

1

Τομείς και πεδία δράσεων εθελοντισμού και αλληλεγγύης

Οι εθελοντικές κατασκηνώσεις εργασίας: Πρόκειται για συμμετοχή νέων σε προγράμματα άλλων χωρών. Συνήθως διαρκούν 1-2 εβδομάδες. Δεν είναι απλώς μια ευκαιρία για εποικοδομητικά ταξίδια και εναλλακτικές διακοπές, αλλά η εμπειρία της συμβίωσης πολλών και διαφορετικών ατόμων από διάφορους πολιτισμούς και τόπους και η συμμετοχή τους στην επιτέλεση ενός κοινού και κοινωφελούς έργου. Από τη μεριά του εθελοντή, η προσωπική επαφή και η συνεργασία με ετερόκλητα άτομα βοηθά να ξεπεραστούν οι προκαταλήψεις και η απομόνωση, καλλιεργεί την κοινωνικότητα και τα αισθήματα φιλίας και αγάπης πέρα από σύνορα. Από τη μεριά του φορέα φιλοξενίας η παρουσία μιας πολυπολιτισμικής ομάδας που συμμετέχει στη ζωή και τη δουλειά της περιοχής του ανοίγει τους ορίζοντές του και προωθεί το έργο του.

Οι θεματικές δράσεις των κατασκηνώσεων ποικίλλουν: περιβαλλοντικές δράσεις (προστασία περιβάλλοντος, καθαρισμοί μονοπατιών, στήριξη τοπικών οικολογικών πρωτοβουλιών), προστασία και επισκευή μνημείων ή παραδοσιακών οικιστικών συνόλων, υποστήριξη σε κέντρα υποδοχής προσφύγων, αλληλεγγύη σε χώρες που πλήττονται από φτώχεια, πείνα κτλ., ειρηνιστικά, αντιρατσιστικά, αντιφασιστικά φεστιβάλ (καμπάνιες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης), βοήθεια σε άτομα με ειδικές ανάγκες, δημιουργική απασχόληση (νέων, ηλικιωμένων), κοινωνικές μειονότητες (ναρκωτικά, ρατσισμός, φτώχεια κ.ά.), τέχνες, εναλλακτικές, αυτοδιαχειριζόμενες κοινότητες.

Πηγή: Service Civil International Ελλάς, www.sci.gr

Γιατροί εθελοντές σε ιατρική ανθρωπιστική αποστολή στο Ayder Referral Hospital του Mekelle της Αιθιοπίας, Αφρική. Mission Anthropos.

Φορείς, οργανώσεις, δομές και συλλογικότητες εθελοντισμού και αλληλεγγύης

Προτάσεις για γνωριμία με φορείς, συλλογικότητες και οργανώσεις.

Τι μορφές οργάνωσης υπάρχουν;

Πώς διοικούνται;

Από πού χρηματοδοτούνται;

Σε ποιους απολογούνται;

Ποιο είναι το αντικείμενο τους;

Φορείς – Οργανώσεις – Συλλογικότητες

Η συνειδητοποίηση της ευρείας ποικιλίας των τομέων δραστηριοποίησης των φορέων και των δομών εθελοντισμού και αλληλεγγύης μπορεί να εξάψει το ενδιαφέρον των μαθητών, που θα ανακαλύψουν πεδία συγγενικά με τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα. Επιπλέον, η κατανόηση της σχέσης τους με την υπεράσπιση των ανθρωπίνων και κοινωνικών δικαιωμάτων συνδέεται με το αίσθημα δικαίου που είναι έντονο σε αυτές τις ηλικίες.

Προτείνεται:

- Η γνωριμία των μαθητών με φορείς που προσφέρουν διαφορετικές μορφές εθελοντικής-αλληλέγγυας εργασίας.
- Ο εντοπισμός των τομέων δραστηριοποίησής τους.
- Η σύνδεση της δράσης των φορέων αυτών με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την προάσπισή τους (έννοια του ενεργού πολίτη).

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρουσιάσει δομές και φορείς αλληλεγγύης που στηρίζονται σε εθελοντική εργασία και προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο χωρίς κάποιο υλικό αντάλλαγμα.

Για παράδειγμα:

- οργανώσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα,
- δομές αυτοδιοίκησης,
- άτυπες συλλογικότητες,
- σύλλογοι (πολιτιστικοί, περιβαλλοντικοί, αθλητικοί, γονέων κ.ά.)
- και άλλες δομές.

Ο εκπαιδευτικός, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και την ωριμότητα των μαθητών, μπορεί να επισημάνει ή να τους ζητήσει να διερευνήσουν αν και ποιες από τις δομές αυτές:

- δραστηριοποιούνται μόνο με εθελοντές ή όχι
- στηρίζονται οικονομικά από τα μέλη τους ή όχι
- επιχορηγούνται σταθερά και από ποιους ή όχι

Επίσης, συζητούν για τον τρόπο οργάνωσης (π.χ. πώς παίρνονται οι αποφάσεις).

Οι Patrínistas, ομάδα πολιτών της Πάτρας, παρεμβαίνουν στην Πλατεία Ελευθερίας για να την καθαρίσουν και να βελτιώσουν τις εγκαταστάσεις της.

Το 2ο τεύχος του υλικού *Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό* περιέχει κείμενα παρουσίασης δράσεων ποικίλων φορέων, καθώς και, σε κάποιες περιπτώσεις, στοιχεία για τον τρόπο λειτουργίας τους. Περισσότερα στοιχεία μπορούν να αντληθούν από τις ιστοσελίδες των φορέων (βλέπε στο παρόν *Πηγές*. Στο 2ο τεύχος την πηγή που αναφέρεται κάτω από κάθε παρουσίαση δράσης. Επίσης, στον ιστότοπο του προγράμματος www.noiazomaikaidrw.gr).

Σκόπιμο είναι να γίνει ειδική αναφορά στις λεγόμενες *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις* (ΜΚΟ), στον τεράστιο αριθμό τους και στους τρόπους λειτουργίας τους στην Ελλάδα, καθώς και σε άλλες χώρες.

Σημειώνεται ότι ως ΜΚΟ εννοούμε τις μη κρατικές νομικές οντότητες, οργανώσεις δηλαδή εκτός του δημόσιου ή του λεγόμενου ευρύτερου δημόσιου τομέα. Συνήθως έχουν το νομικό καθεστώς των μη κερδοσκοπικών σωματείων ή των μη κερδοσκοπικών αστικών εταιρειών, δηλαδή δεν έχουν σκοπό το κέρδος, ενώ ο τρόπος λήψης αποφάσεων, ο τρόπος με τον οποίο εγγράφουν μέλη, καθώς και οι τρόποι χρηματοδότησης ποικίλουν. Υπάρχουν οργανώσεις που δεν δέχονται να χρηματοδοτούνται από το κράτος αλλά μόνο από ιδιώτες (ανώνυμα ή επώνυμα), ενώ άλλες στηρίζονται κυρίως στις κρατικές επιχορηγήσεις.

Επίσης, με τους μεγαλύτερους μαθητές μπορεί να συζητηθούν και πιο σύνθετα θέματα, όπως:

- Αν οι οργανώσεις αυτές καλύπτουν πάγιες ανάγκες της κοινωνίας, που θα έπρεπε να καλύπτονται από κάποιο δημόσιο φορέα ή αν ενεργοποιούνται σε τομείς όπου το επίσημο κράτος δεν μπορεί ή δεν έχει ακόμη αποφασίσει να συμμετέχει.
- Αν αποτελούν ή όχι τη φωνή μιας ενεργού κοινωνίας ή αν δημιουργούνται για το προσωπικό όφελος κάποιων.

Τον τελευταίο καιρό έχει γίνει μεγάλη συζήτηση γι' αυτές τις οργανώσεις και είναι σημαντικό η προσέγγιση του θέματος να γίνεται με νηφαλιότητα και κριτήρια, ώστε να μη συκοφαντείται συνολικά η οργανωμένη δράση της λεγόμενης «κοινωνίας των πολιτών» ή κάθε ανάλογη συλλογικότητα.

Διαβάζοντας. Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Εργαστήριο Πολιτισμού.

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Τα στάδια σχεδιασμού ενός προγράμματος εθελοντισμού ή αλληλεγγύης

Το κείμενο που ακολουθεί, αν και δεν αναφέρεται σε σχολικά προγράμματα, είναι χρήσιμο στους εκπαιδευτικούς που θα ήθελαν να συζητήσουν με τους μαθητές τους τα στάδια σχεδιασμού ενός προγράμματος εθελοντισμού ή αλληλεγγύης.

Νοιάζομαι και δρω

Οδηγός
για τον εκπαιδευτικό

Τεύχος

1

Τα στάδια σχεδιασμού ενός προγράμματος εθελοντισμού ή αλληλεγγύης

Τα στάδια ενός προγράμματος εθελοντισμού είναι:

- ο **Σχεδιασμός**,
- η **Προετοιμασία-Συντονισμός** και
- η **Υλοποίηση**, η οποία αποτελείται από τις ενέργειες:
 - *Προσέλκυση-Συγκρότηση Ομάδας*,
 - *Επιλογή-Ανάθεση*,
 - *Διατήρηση*,
 - *Ενημέρωση-Εκπαίδευση*,
 - *Συμμετοχή-Εποπτεία Αναγνώριση και*
 - *Αξιολόγηση του έργου των εθελοντών.*

Ο προσεκτικός *Σχεδιασμός* είναι απολύτως απαραίτητος και περιλαμβάνει χρονοδιαγράμματα, συγκεκριμένες ενέργειες, προϋπολογισμούς, καταγραφή αναγκών και διαθέσιμων πόρων (ανθρώπινων ή άλλων).

Η *Προετοιμασία* και ο *Συντονισμός* περιλαμβάνουν στοιχεία όπως ο προσδιορισμός εργαλείων και διαδικασιών, η διαμόρφωση του χώρου, των λειτουργικών συνθηκών, των υποδομών και του εξοπλισμού, τη βάση δεδομένων των εθελοντών, την τυποποίηση του απαραίτητου υλικού για τις πρώτες ανάγκες ενημέρωσης, την ενεργοποίηση της επικοινωνιακής στρατηγικής και των σχέσεων με τα ΜΜΕ κ.ά.

Τα επόμενα στάδια είναι η *Προσέλκυση* επαρκούς αριθμού καταλλήλων εθελοντών, για να συμβάλουν στην ολοκλήρωση ενός έργου προσφοράς, η συνεργασία με εθελοντικούς φορείς κ.ά. και η τελική *Επιλογή-Ανάθεση*.

Σημαντικό στοιχείο σε ένα εθελοντικό πρόγραμμα είναι η *διατήρηση* των εθελοντών και η ελαχιστοποίηση των διαρροών τους μέχρι να ολοκληρωθεί το έργο.

Κατά το στάδιο *Ενημέρωσης-Εκπαίδευσης* οι εθελοντές διευρύνουν τις δεξιότητές τους, αλλά και γνωρίζουν πτυχές του συγκεκριμένου έργου που θα αναλάβουν και του υλικού που θα διαχειριστούν. Σημαντικό ρόλο σε αυτό το στάδιο παίζει ο εκπαιδευτής των εθελοντών (προσωπική ακτινοβολία, κύρος, γνώση αντικειμένου, σεβασμό στον εθελοντή κ.ά.).

Το στάδιο *Συμμετοχής-Εποπτείας* αφορά την παρακολούθηση του έργου και των καθημερινών αναγκών προσφοράς των εθελοντών κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου.

Ακολουθεί η *Αξιολόγηση* (στόχων, δράσεων, σχέσεων κτλ.) και η *Αναγνώριση*, δηλαδή η έμπρακτη εκδήλωση ευγνωμοσύνης για το έργο της προσφοράς των εθελοντών.

Πηγή: Λαμπαδαρίου, Ε. (2009), «Εθελοντισμός εν δράσει», στο Τσιρώνη, Ν. (επιμ.), *Τιμή και τιμήμα. Ευεργετισμός, Χορηγία, Φιλανθρωπία, Εθελοντισμός. Η Ευθύνη του πολίτη απέναντι στην κοινωνία*, Πρακτικά ημερίδας, Φεβρουάριος 2007, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Πολιτιστική Εταιρεία ΑΙΝΟΣ, Αθήνα: Εκδόσεις του Φοίνικα.

Σημείωση: Περισσότερα για τα βήματα σχεδιασμού προγραμμάτων εθελοντισμού για σχολεία στο τεύχος 3 *Βιβλίο για τον μαθητή*.

Πηγές-Αναφορές

Για τη συγγραφή του υλικού αξιοποιήθηκαν ως πηγές τα παρακάτω εγχειρίδια, βιβλία άρθρα, ιστότοποι και ταινίες.

Εγχειρίδια, Βιβλία, Άρθρα

Διδάσκοντας τον Εθελοντισμό (2012), Έκδοση, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς

Compass, Ένα Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για νέους/νέες (2010), © Συμβούλιο της Ευρώπης, μετ. και επιμ. ελλην. έκδοσης ΑΡΣΙΣ - Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, Θεσσαλονίκη, ελεύθερη πρόσβαση.

Compasito. Manual on Human Rights Education for Children, Council of Europe / *Μικρή Πυξίδα: Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για παιδιά. Συμβούλιο της Ευρώπης* (2007), μετ. και επιμ. ελλην. έκδοσης Κέντρο Στήριξης Μη Κυβερνητικών Οργανισμών (2012), Κύπρος <http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/E139A2CD27BCB462C2257AF3002ACD10?OpenDocument>

Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων (2014), Υπάτη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ελεύθερη πρόσβαση

Right Here, Right Now. Teaching citizenship through Human Rights (2009), Ministry of Justice, British Institute of Human Rights, Department for Children, Schools and Families, Amnesty International UK, ελεύθερη πρόσβαση, www.teachernet.gov.uk και στη σελίδα της Διεθνούς Αμνηστίας

Ατενί-ζω – εκπαιδευτικό εγχειρίδιο ενημέρωσης & ευαισθητοποίησης για την παράνομη διακίνηση & εμπορία ανθρώπων (2014), ΚΕΠΑΔ, ελεύθερη πρόσβαση

Living in democracy; EDC/ HRE lesson plans for lower secondary level, © Συμβούλιο της Ευρώπης. Η μετάφραση στα ελληνικά έχει γίνει έπειτα από έγκριση του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η απόδοσή της αποτελεί ευθύνη του Γραφείου της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ στην Ελλάδα.

Πρόγραμμα «Δημοκρατία και Εκπαίδευση» (2014), Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, προσαρμογή στο εγχειρίδιο *Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων*, Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

Boal, A. (1992), *Games from actors and non actors*, London: Routledge

Γκόβας, Ν. (2001), *Για ένα νεανικό και δημιουργικό θέατρο - ασκήσεις, παιχνίδια, τεχνικές*, Αθήνα: Μεταίχμιο

Γκόβας, Ν., Ζώνιου, Χ. (επιμ.) (2010), *Θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα με τεχνικές θεάτρου φόρουμ για την πρόληψη και την κοινωνική ενσωμάτωση*, Αθήνα: Όσμωση & Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, ελεύθερη πρόσβαση www.Theatroedu.gr

Καμπέρν-Τζουριάδου, Ε. και Πανταζή, Στ. (2004), *Παιδαγωγικά παιχνίδια. Τεύχος Α: Παιχνίδια γνωριμίας, εμπιστοσύνης, συνεργασίας I*, Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων <http://hdl.handle.net/10795/256>

Χολέβα, Ν. (2010), *Εσύ όπως κι Εγώ – εξερευνώντας τη διαφορετικότητα μέσα από το θέατρο*, Αθήνα, Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση

Mavrocordatos, A. (ed.) (2009), *mPPACT manifest, Methodology for a Pupil and Performing Arts-Centered Teaching*, ελεύθερη πρόσβαση www.Theatroedu.gr

- Ομάδα Αναλυτικών Προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής (2014), Παιχνίδια Συνεργασίας, Κύπρος http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/fysiki_agogi/synedria_seminaria/2013_2014/paichnidia_synergasias.pdf
- Γιαννούλη, Π. (2012), «Το θέατρο/δράμα ως παράγοντας ενίσχυσης της αλληλεγγύης στο πλαίσιο της μαθησιακής διαδικασίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Συμπεράσματα μελέτης-προβληματισμοί», στο Γκόβας, Ν., (επιμ.), *Θέατρο & Εκπαίδευση: Δεσμοί αλληλεγγύης*, Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση
- Καρακατσάνη, Δ. (2008), «Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της Κοινωνικής και Πολιτικής Εκπαίδευσης. Επαγγελματισμός, αυτοανάπτυξη και διδακτικές στρατηγικές», στο Μπαλιάς, Σ. (επιμ.), *Ενεργός πολίτης και εκπαίδευση*, Αθήνα: Παπαζήσης
- Λαμπαδαρίου, Ε. (2009), Εθελοντισμός εν δράσει, στο Τσιρώνη, Ν. (επιμ.), *Τιμή και τίμημα. Ευεργετισμός, Χορηγία, Φιλανθρωπία, Εθελοντισμός. Η Ευθύνη του πολίτη απέναντι στην κοινωνία*, Πρακτικά ημερίδας, Φεβρουάριος 2007, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Πολιτιστική Εταιρεία ΑΙΝΟΣ, Αθήνα: Εκδόσεις του Φοίνικα
- Μουζέλης, Ν. (1997), «Τι είναι η κοινωνία των πολιτών Πολυσημικότητα και πολλαπλότητα», *Το Βήμα*, 14/12/97, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=94080>
- Μουζέλης, Ν., *Ανάμεσα στα κόμματα και την αγορά*, *Το Βήμα*, 18/12/11
- «Η κοινωνική αλληλεγγύη την εποχή μνημονίου» (2012), *Εκτός γραμμής*, τ. 31/ Νοέμβριος 2012
- Σόφης, Χ. (2012), *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τ. 102/2012
- Φωτόπουλος, Ν., *Εθελοντικές δράσεις στην τοπική κοινωνία – Εκπαιδευτικό υλικό για τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης*, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης, ελεύθερη πρόσβαση.
- Rochester, C., Ellis Paine, A., Howlett, S., Zimmeck, M. (2009), «Volunteering and Society in the 21st Century» (Πηγή: http://gd.uoi.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=335&Itemid=43)
- Tomas, Peter, «Η Αλληλεγγύη και τα Κοινά», άρθρο (πηγή: http://ektosgrammis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1564:2012-03-24-00-51-08&catid=104:theory&Itemid=515)
- Νταρούις, Μ. (2009), *...να σκέφτεσαι τους άλλους*. Αθήνα: Νήσος και Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση
- Μπόρχες, Χ. Λ. (1995), *Ποιήματα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα και <http://digitalschool.minedu.gov.gr>
- Λειβαδίτης, Τ. (1977), Την πόρτα ανοίγω το βράδυ, στο Θεοδωράκης Μίκης *Τα λυρικά* <https://www.youtube.com/watch?v=BfyrN9uWEpA>
- Σταμάτης, Κ. «Φιλανθρωπία και Αλληλεγγύη», ομιλία στο συνέδριο «Εκκλησία και Αριστερά», <http://blogs.auth.gr/moschosg/2013/>

Ιστότοποι

World Volunteer Web: www.worldvolunteerweb.org

Volunteer Canada: www.volunteer.ca

Volunteering Australia: www.volunteeringaustralia.org

Education & Communities – Student Volunteering and Service Learning NSW Australia

http://clic.det.nsw.edu.au/student_volunteering/students_commitment.htm &

http://clic.det.nsw.edu.au/student_volunteering/teachers_implementation.htm

European Volunteer Center (CEV): www.cev.be

United Nations Volunteers: www.unv.org

A-Z Volunteer Management Library <http://www.energizeinc.com/a-z>

ACT-Association for Citizenship Teaching <http://www.teachingcitizenship.org.uk/>

Κίνηση Φορέων Εθελοντισμού: www.simetexo.gr

Κοινωνικό Δίκτυο Τραπεζών Χρόνου <https://www.facebook.com/koinonikodiktyotx>

Ο Εναλλακτικός – Δίκτυα Αλληλεγγύης http://www.enallaktikos.gr/kg15el_diktya-allileggyis.html

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων-Εθελοντισμός: http://gd.uoi.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=337&Itemid=432

ΓΓΝΓ www.neagenia.gr

Κοινωνία Πολιτών: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/civil_society_organisation_el.htm

Ταινίες

Life Vest Inside. *Kindness Boomerang – One Day*, <https://www.youtube.com/watch?v=nwAYpLVyeFU> και <https://vimeo.com/36789712>

Caritas' *Μια ανθρώπινη οικογένεια – Τροφή για όλους (The long spoons)*, https://www.youtube.com/watch?v=uw7ol_n3hJs

Διεθνής Αμνηστία. *Η δύναμη της υπογραφής*. <https://www.youtube.com/watch?v=OBnhMI3tYQg>

55ο Δημοτικό Σχολείο Πάτρας, *Η ζωή μια ρόδα*, <https://www.youtube.com/watch?v=ceWRNyKQOjA>

Ρικάκη, Λ. *Όνειρα σε άλλη γλώσσα*, <http://www.luciarikaki.gr/index.php?p=works§ion=2>

Κινγκ, Μ.Λ. *Έχω ένα όνειρο*, <https://vimeo.com/14316320>

ΕΠΑΛ Φαρκαδόνας Τρικάλων. *Δώσε μου λίγο ουρανό*, <https://www.youtube.com/watch?v=tiOckxOamzg>

Εσπερινό Γυμνάσιο-Λύκειο Κω. *Fortress Europe*, https://www.youtube.com/watch?v=5B_1xDILKNw

Δίκτυα, φορείς, συλλογικότητες, οργανώσεις που αναφέρονται στο εκπαιδευτικό υλικό

Αγκαλιά, <https://www.facebook.com/NGO.Agkalia>

Αλληλεγγύη για Όλους, <http://www.solidarity4all.gr/>

Αναρρωτήριο Πεντέλης (πρώην ΠΙΚΠΑ), <http://www.noesi.gr/pronoise/pikpa-pentelis>

Ανταλλακτική Οικονομία, <http://antallaktiki.gr/>

Αποστολή, Φιλανθρωπικός Οργανισμός της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών,
<http://www.mkoapostoli.com>

Αποστολή ΑΝΘΡΩΠΟΣ, <http://www.missionanthropos.com/el/>

Άρσις – Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, <http://test.arsis.gr/>

Αρχέλων – Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας
<http://www.archelon.gr/>

Atenistas – Αθηναίοι στην πράξη, <http://atenistas.org/>

Γιατροί του Κόσμου, <http://mdmgreece.gr/>

Γιατροί Χωρίς Σύνορα, <http://www.msf.gr/>

Γραμμή Ζωής – Κοινοφελές Μη Κερδοσκοπικό Σωματείο Τηλεειδοποίησης
και Βοήθειας στο Σπίτι, <http://lifelinehellas.gr/>

Δεξαμενή – Πολυχώρος πολιτισμού και αλληλεγγύης, <https://dexamenipyrgoy.wordpress.com/>

Δεσμός – Μη Κερδοσκοπικό Σωματείο, <http://desmos.org/>

Δήμος Θερμαϊκού, <http://www.thermaikos.gr/>

Διεθνής Αμνηστία, <http://www.amnesty.org.gr/>

Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, <http://www.ddp.org.gr/>

Εθελοντική Ομάδα Δράσης – Κοινωνικό Παντοπωλείο, <http://www.otoposmou.gr/>,
<http://koinonikorantopoleio.blogspot.gr/>

Εκπαιδευτική Λέσχη – διαδουκτιακό περιοδικό για την κριτική παιδαγωγική
και την κοινωνική χειραφέτηση, <http://www.e-lesxi.gr/>

Ελληνική Εταιρεία Παιγνιοθήκης

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, <http://www.ornithologiki.gr/>

Ελληνικό Καραβάνι Αλληλεγγύης, <http://www.karavani.gr/greek/index.html>

- Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, <http://www.redcross.gr/>
- Έλιξ – Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας, <http://www.elix.org.gr/index.php/el/>
- Εναλλακτική Κοινότητα «Πελίτι», <http://www.peliti.gr/>
- Ενωμένοι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Uhr), <http://gr.humanrights.com/home.html>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Ανθρωπιστικής Βοήθειας και Πολιτικής Προστασίας, <https://www.flickr.com/photos/69583224@N05/>
- Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων, <http://foundation.parliament.gr/central.aspx?slid=1061344I938I646I434770>
- Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, <http://www.snf.org/el/>
- Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος και Αλμυρού, <http://imd.gr/>
- Καρπός – Κέντρο εκπαιδευτικών δράσεων και διαπολιτισμικής επικοινωνίας, <http://www.karposontheweb.org/>
- Κιβωτός του Κόσμου, <http://www.kivotostoukosμου.org/kivotos/>
- Κλίμακα, <http://www.klimaka.org.gr/newsite/>
- Κοινωνική Υπηρεσία Δημοτικού Οργανισμού Κοινωνικής Πολιτικής και Παιδείας Δήμου Χανίων, <http://www.dokoipp.gr/blog/cause/>
- Κοινωνικό Πολιτιστικό Κέντρο στον Βύρωνα, <http://politistikokentronirona.blogspot.gr/>
- Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, <http://www.ntng.gr/>
- Κυψέλη – Μεικτό Κέντρο Διημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας για Α.με.Α <http://www.kipseli-amea.gr/>
- Μαζί για το παιδί, <http://maziwiatopaidi.gr/>
- Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο Ελληνικού, <http://www.mkielliniku.org/>
- Ναυτικός Όμιλος Ραφήνας Αλκυών, <http://norafinas.gr/>
- Οργάνωση Γη – Κέντρο της Γης, <http://www.organizationearth.org/>
- Παιδικά Χωριά SOS Ελλάδος, <http://www.sos-villages.gr/>
- Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, <http://www.theatroedu.gr/>
- Πίσω θρανία, https://tsamadou13-15.espinblogs.net/%CE%BF%CE%BC%CE%AC%CE%B4%CE%B5%CF%82/piso_thrانيا/
- ΣΚΕΠ-Σύνδεσμος Κοινωνικής Ευθύνης για Παιδιά και Νέους <http://www.skep.gr>
- Στέκι «Αλληλεγγύη για όλους» Βόλου, <http://steki-allilegyis.blogspot.gr/>

Σύλλογος Νέου Βουτζά «Η Πρόοδος», <http://sylogosneounoutza.blogspot.gr/>

Σώμα Εθελοντών Σαμαρειτών, Διασωστών και Ναυαγοσωστών του Ελληνικού
θρού Σταυρού, <http://www.samarites.gr/>

Τα Φαντάσματα του Ασπροπύργου,
https://www.facebook.com/Fantasmata.Aspropyrgou/info?tab=page_info

Τράπεζα Χρόνου – Αλληλεγγύης της «Μεσοποταμίας»,
http://mesopotamia-mosxato.blogspot.gr/p/blog-page_05.html

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, <http://www.unhcr.gr/>

Φιλανθρωπικό Ίδρυμα «Η Αδελφότης Κασίων»

Φλόγα Σύλλογος Γονιών Παιδιών Με Νεοπλασματική Ασθένεια, <http://www.floga.org.gr/>

ActionAid, <http://www.actionaid.gr/>

Caritas Hellas – Κάριτας Ελλάς, <http://caritas.gr/>

Educartoon.gr – Η Γελοιογραφία στην Εκπαίδευση, <http://www.educartoon.gr/>

Emfasis – Στην Αξία της Ανθρώπινης Ύπαρξης, <http://www.emfasisfoundation.org/>

GloVo-Connecting Volunteers to events, <http://glovo.com.gr/>

Greenpeace, <http://www.greenpeace.org/greece/el/>

i-create, Εκπαιδευτική Τηλεόραση, <http://i-create.gr/>

Komotinistas, <http://www.komotinistas.gr/>

Let's Do It Greece, <http://www.letsdoitgreece.org/#homepage>

Patrinistas – ομάδα εθελοντισμού & ενεργοποίησης, <http://www.patrinistas.eu/>

Praksis, <http://www.praksis.gr/el>

School of Visual Arts in New York City, <http://www.sva.edu/>

TEDxAcademy, <http://www.tedxacademy.com>

#tutorpool - Δίκτυο Εθελοντισμού και Αλληλεγγύης για την Παιδεία,
<http://www.tutorpool.gr/>

UNICEF – Ελληνική Εθνική Επιτροπή, <http://www.unicef.gr/>

ΟΗΕ – Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,
<http://www.un.org/en/sections/what-we-do/protect-human-rights/index.html>

Volunteer 4 Greece, <http://volunteer4greece.gr/s/v4g/>

WWF Ελλάς, <http://www.wwf.gr/>

ΝΟΙΑΖΟΜΑΙ ΚΑΙ ΔΡΩ
ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ – ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ – ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Τεύχος 1: Οδηγός για τον εκπαιδευτικό
Τεύχος 2: Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό
Τεύχος 3: Βιβλίο για τον μαθητή

www.noiazomaikaidrw.gr

Ίδρυμα Λαμπράκη

